

NORGES OFFICIELLE STATISTIK.

Tredie række no. 137.

Beretning

om

VETERINÆRVÆSENET

i

NORGE

for året 1889.

Efter dyrlægenes indberetninger udgivet af
overlægen for det civile veterinærvæsen,

*(Compte rendu du service vétérinaire en Norvège en 1889
d'après les rapports des vétérinaires publié par
le médecin en chef du service vétérinaire civil)*

[Pour le résumé en Français, voir page III.]

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1891.

Pris: Kr. 0.50.

NORGES OFFICIELLE STATISTIK.
Tredie række no. 137.

Beretning
om
VETERINÆRVÆSENET
i
NORGE
for året 1889.

Efter dyrlægenes indberetninger udgiven af
overlægen for det civile veterinærvæsen.

*(Compte rendu du service vétérinaire en Norvège en 1889
d'après les rapports des vétérinaires publié par
le médecin en chef du service vétérinaire civil.)*

[Pour le résumé en Français, voir page III.]

KRISTIANIA.
I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1891.

W. C. FABRITIUS & SØNNER.

Une table sur les existences des animaux domestiques au 31 décembre 1875 se trouve page 1; le recensement du 31 décembre 1890 n'est pas encore élaboré quant aux animaux domestiques.

En Norvège il y avait en 1889 111 vétérinaires autorisés, dont 10 ne pratiquent pas. 54 étaient vétérinaires délégués, rémunérés par l'état et par le département ensemble. 87 vétérinaires ont rapporté.

Dans les communes rurales des charlatans vétérinaires sont assez fréquemment employés à cause du petit nombre des vétérinaires autorisés.

L'état sanitaire des animaux pendant l'année 1889 a été satisfaisant. Aucun cas de peste bovine, de péripneumonie contagieuse du gros bétail, de fièvre aphteuse, de clavelée ni de rage n'a paru.

Le charbon a une tendance à se propager. Dans les départements d'ouest, les Stavanger et Bergenhus-Midi une maladie, le «braasot» (c: «maladie soudaine») prédomine chez les moutons. Les animaux meurent très rapidement; on trouve à l'autopsie notamment des hémorragies dans la muqueuse de la caillette.

La fièvre catarrhale maligne du gros bétail («ophthalmie épidémiologique maligne», «coryza maligne») a été observée dans la plupart des départements; un foyer principal se trouve en Guddalen dans le département de Bergenhus-Nord; dans le département de Stavanger la maladie attaque aussi les moutons, chez lesquels elle se montre plus maligne.

Un cas de morve s'est présenté en Gudbrandsdalen dans le département de Kristian; le cheval fut abattu et le propriétaire fut dédommagé de la moitié de la valeur.

Le piétin fut importé au département de Stavanger avec des moutons d'Ecosse.

Des cas de rouget se présentent ça et là dans les départements.

La gourme a régné dans les départements de Smaalene, Hedemarken et Kristiania.

IV

La tuberculose n'est pas visée par la loi sur la police sanitaire des animaux domestiques en Norvège. Les vétérinaires rapportent que le maladie augmente et qu'elle attaque principalement le bétail de la race d'Airshire.

L'hémoglobinurie du gros bétail paraît dans tous les départements surtout pendant le printemps et sur les pâturages boisés; la maladie se présente le plus fréquemment dans le département de Jarlsberg et Larvik en proportion des existences des animaux.

L'ostéomalacie est assez fréquente dans les départements de Bergenhus-Nord et des Trondhjem.

La gale du mouton n'a paru que dans les départements de Kristian (483 cas), Lister et Mandal (70 cas), Trondhjem-Nord (2 cas) et Romsdal (ca. 1 800 moutons). La fièvre vitulaire se répand autour des grandes villes chez les vaches les mieux nourries.

Les vétérinaires sont tous d'accord que le pansage des animaux est beaucoup négligé; on éprouve donc dans les départements les mieux cultivés des progrès manifestes.

Il y a été une exportation assez vive des départements d'ouest pour la Grande-Bretagne, surtout des moutons. Par la ville de Stavanger il fut exporté 365 chevaux, 410 vaches et 20 900 moutons.

Comme annexes se trouvent un décret sur la police sanitaire du piétin et un traité par M. Nielsen, vétérinaire communal en Bergen sur la fièvre catarrhale maligne du gros bétail.

Du reste on renvoie aux documents statistiques pour le royaume entier et pour les départements spéciaux.

Om husdyrholdet inden riget foreligger ingen statistik senere end for 31te december 1875. De ved folketællingen den 31te december 1890 indkomne opgaver var endnu ikke saavidt bearbejdede, at de kunde nyttiggøres for denne beretning. Til oversigt hidsættes derfor

husdyrhold den 31te december 1875.

(Existences des animaux domestiques au 31 dec. 1875).

Amt. (Département).	Folke- mængde. (Population).	Kilometer. (Etendue en □ km.).	Heste. (Chevaux).	Storfe. (Bétail).	Får. (Moutons).	Geder. (Chèvres).	Svin. (Porcs).	Rensdyr. (Rennes).
Kristiania	76 866	17	1 361	539	67	-	241	-
Akershus	114 867	5 321	13 161	57 427	29 762	664	6 440	-
Smaalenene	107 562	4 143	10 819	45 672	18 336	49	3 589	-
Buskerud	101 712	14 860	8 631	52 945	50 157	14 172	3 577	1
Jarlsberg og Larvik	89 344	2 318	7 423	35 847	15 579	51	2 907	1
Hedemarken	119 449	27 031	14 837	80 132	91 493	16 194	9 335	-
Kristian	115 522	25 845	17 048	100 169	111 927	53 647	11 183	4
Bratsberg	83 570	15 189	5 530	39 784	58 792	10 360	3 299	-
Nedenes	75 609	9 348	3 466	26 886	35 772	10 709	1 999	-
Lister og Mandal	77 059	7 264	3 257	40 480	49 806	12 068	953	-
Stavanger	113 675	9 146	8 950	55 619	207 689	16 580	3 788	-
Søndre Bergenhus	121 284	15 607	6 657	87 687	226 381	20 577	5 577	23
Bergen	34 388	9	174	113	126	2	10	-
Nordre Bergenhus	86 108	18 510	9 252	92 360	179 917	40 627	9 625	231
Romsdal	116 781	14 988	9 896	85 275	180 004	30 939	8 636	-
Søndre Trondhjem	116 722	18 621	9 764	69 319	122 504	24 742	10 450	3 211
Nordre Trondhjem	81 421	22 700	9 107	48 481	106 495	28 952	11 725	7 183
Nordland	103 869	37 965	7 531	59 175	119 204	27 693	5 726	14 799
Tromsø	53 931	26 247	4 566	30 084	62 078	11 954	1 726	5 824
Finmarken	24 185	47 397	470	8 623	20 217	2 881	234	65 290
Riget	1 818 853	322 526	-	-	-	-	-	-
Rigets Bygder	1 481 026	322 277	-	-	-	-	-	-
Rigets Byer	332 398	249	-	-	-	-	-	-
Rekapitulation:								
Bygder (Cantons)	-	-	147 474	1 009 894	1 682 934	322 224	97 977	96 546
Byer (Villes)	-	-	4 429	6 723	3 372	637	3 043	21
Riget i 1875 (Le royaume en 1875)	-	-	151 903	1 016 617	1 686 306	322 861	101 020	96 567
Riget i 1865	-	-	149 167	953 036	1 705 394	290 985	96 166	101 768
— 1855	-	-	154 447	949 935	1 596 199	357 102	113 320	116 891
— 1845	-	-	131 894	842 568	1 447 274	290 950	88 637	90 273
— 1835	-	-	113 163	644 414	1 028 945	184 518	79 874	82 225

Ifølge den officielle fortegnelse, udgiven af direktøren for det civile medicinalvæsen, fandtes i 1889 i Norge 111 autoriserede dyrlæger, hvoraf 10 antages ikke at have praktiseret. 54 var ansatte i det offentlige tjeneste som amtsdyrlæger. Indberetning er kun indkommen fra 87.

Til nærmere oplysning om dyrlægernes fordeling i amterne hidsættes følgende tabel.

(Table indiquant la distribution des vétérinaires dans les départements).

Amt. (Département).	Antal autorise- rede dyr- læger. (Nombre des vétéri- naires autorisés).	Deraf amtsdyr- læger. (Vétéri- naires délégués).	Indkom- met ind- beretning fra. (Nombre des vt- rinaires qui ont rapporté).	De indberettendes navn og bopæl. (Nom et domicile des vétérinaires rapportants).
Kristiania	9	0	6	Berg, Fjæstad. Kolderup, Lo, Nielsen-Sæther, Wins- næs (Kristiania).
Akershus	13	7	10	Bøhn (Nes), Blystad (Hø- land), Døhlen (Eidsvold), Gran (Blakjer), H. Hveem (Nannestad), A. Jacob- sen (Lillestrøm), Lund (Enebak), Sveen (Aas), Thesen (Aas), Tøsti (Ullensaker).
Smålenene	12	4	12	Davidson (Sarpsborg), Gjørud (Trøgstad), Hen- ningsmoen (Moss), Ja- cobsen (Fredrikstad), Kiønig (Sarpsborg), My- sen (Mysen), Nielsen (Fredrikshald), Ottesen (Sarpsborg), Schmidt, (Moss), Schou (Fredriks- hald), Skjolden (Spyde- berg), Wonen (Rakke- stad).
Buskerud	6	3	6	Elvestad (Drammen), Kra- gerud (Gol), Kristoffersen (Kongsberg), Myhrvold (Drammen), Sundby (Vikersund), Ødegård (Hønefos).

Amt. (Département.)	Antal autorise- rede dyr- læger. (Nombre des vété- rinaires autorisés).	Deraf amtsdyr- læger. (Vétéri- naires délégués).	Indkom- met ind- beretning fra. (Nombre des vété- rinaires qui ont rapporté).	De indberettendes navn og bopæl. (Nom et domicile des vétérinaires rapportants).
Jarlsberg og Larvik . .	6	4	5	Benzen (Holmestrand), Holthe (Lardal), Kol- derup (Larvik), Støve- rud (Sandefjord), Venås (Tønsberg).
Hedemarken	14	7	12	Berg (Hof), Bjørnstrup (Tønset), Darre (Rings- aker), A. Findsen (Op- sahl), Lange (Hamar), Lundgren (Trysil), Mykleby (Ilseng), Røhne (Kongsvinger), Schjønshy (Ringsaker), Steen (Vang), Trøgstad (Rena), We- dege (Aasnes).
Kristian	11	8	10	Bjørndal (Våge), Friede- richsen (Lillehammer), Greftegreff (v. Slidre), Håkenstad (Hadeland), Høye (n. Fron), Juell (n. Land), Pleyrn (Gjø- vik), Ramstad (Dovre), H. Stai (s. Land), H. Stai (østre Toten)
Bratsberg	7	1	4	Dahl (Skien), Eilertsen (Skien), Manstad (Kra- gerø), Q. Olsen (Ulefos).
Nedenes	1	0	0	
Lister og Mandal . . .	2	1	2	Juell (Kristiansand), Wattne (Mandal).
Stavanger	3	2	2	Follum (Haugesund), Jessen (Stavanger).
Søndre Bergenhus . .	2	3	3	Fleischer (Voss), Lekven (Bergen), Smith (Stord).
Bergen	2	1	1	J. Nielsen (Bergen).

Amt. (Département).	Antal autorise- rede dyr- læger. (<i>Nombre des vété- rinaires autorisés</i>).	Deraf amtsdyr- læger. (<i>Vétéri- naires délégués</i>).	Indkom- met ind- beretning fra. (<i>Nombre des vété- rinaires qui ont rapporté</i>).	De indberettendes navn og bopæl. (<i>Nom et domicile des vétérinaires rapportants</i>).
Nordre Bergenhus . . .	3	1	1	Hall (Leikanger Sogn).
Romsdal	0	0	0	
Søndre Trondhjem . .	6	4	5	Bang (Trondhjem), G. Han- sen (Ørkedalen), H. Hansen (Selbu), Sand- stad (Guldalen), Vold (Trondhjem).
Nordre Trondhjem . .	8	8	8	Auzjøn (Værdalen), Aske- vold (Levanger), Elnæs (Stenkjær), Finstad (Grong), Ruud (nedre Stjørdalen), Saugestad (Overhalden), Skar (Fro- sten), Øfstie (Inderøen).
Nordland	1	0	0	
Tromsø	0	0	0	
Finmarken	0	0	0	
Uopgivet bosted . . . (<i>domicile non indiqué</i>).	5	0	0	
Total	111	54	87	

Som det vil sees, foreligger ingen indberetninger fra Nedenes, Nordland, Tromsø og Finmarkens amter, hvilke i 1875 havde tilsammen et husdyrhold af 16 033 heste, 124 768 køer, 237 271 får, 53 237 geder og 8 985 svin; tilsammen ca. 440 294 husdyr (over 13 pCt. af landets hele husdyrbestand) var altså ikke undergivet noget dyrlægetilsyn; de to i Nedenes og Nordland bosatte dyrlæger praktiserer nemlig ikke.

Sundhedstilstanden blandt husdyrene har i årets løb været tilfredsstillende. Af kvægpest, kvægets ondartede lungesygge, mund- og klovesygge, fårekopper og hundegalskab er intet tilfælde forekommet i hele landet. De vanlige epizootiske sygdomme har optrådt med spredte til-

fælde, idet kun kværken i enkelte landsdele har havt en større udbredelse. Miltbrand opgives at være i tiltagende; flest tilfælde er indtruffet i Søndre Bergenhus, Bratsberg og Stavanger amter. De dyrlæger, der indberetter om denne sygdom, er alle tilbøielige til at antage, at fodring med fremmed rugaffaldsmel, specielt fra sortehavsrug, er årsag til miltbrand. Da forbedring i møllebedriften har medført, at kornet kan formales uden forudgående varmetørring, vil mulig vedhængende miltbrandssporer ikke tilintetgøres og de med affaldet fodrede dyr derved kunne smittes. Der foreligger ikke bestemte kjendsgjerninger, som beviser en sådan smitteoverførelse, men dens mulighed kan ikke benægtes. Beretninger fra Rusland viser også, at der i de sydlige kornproducerende guvernementer, hvorfra sortehavsrugen antagelig eksporteres, hyppigt forekommer tilfælde af miltbrand.

Af den hos fåret forekommende miltbrandlignende sygdom bråsot eller «snareysgen» er der anmeldt 5 tilfælde fra Aamot distrikt; af resten af de opførte tilfælde indtraf 97 i Stavanger og 38 i Søndre Bergenhus Amt; der er dog ingen tvil om, at langt flere får er døde af sygdommen end de, der er anmeldte. Dels indtræder døden så hurtigt, at fåreeierne ikke finder det nødvendigt at hente dyrlægen, men kun skaffe kadaverne bort, dels hindrer den lange vei til dyrlægen, at denne underrettes om sygdommen eller at hans bistand søges. Til dyrlægen i Stavanger distrikt anmeldtes således 239 dødsfald i 60 besætninger uden at de kom under hans tilsyn.

Ondartet katarrhalfeber findes i de fleste amter, hyppigst i Nordre Bergenhus, hvor den holder sig stationær i Guddalen i ytre Holmedals præstegjæld samt i Heien i Nordfjord; også i Hedemarkens amt, især i Østerdalen, forekommer ikke få tilfælde. Angående dens udbredelse henvises til hosføiede tabel, ligesom der som bilag medfølger en beskrivelse af sygdommen af kommunedyrlæge Ivar Nielsen i Bergen. Sygdommen optræder i Stavanger amt også blandt fårene og skal da være mere ondartet og forløbe hurtigere end hos kvæget.

Af Snive forekom et tilfælde i Gudbrandsdalen i Kristians amt; Dyret dræbtes efter offentlig foranstaltning. Smittekilden kunde ikke opspores; flere dyr inficeredes ikke.

I Stavanger distrikt forekom endel tilfælde af den såkaldte ondartede klovesyge hos fåret; sygdommen indførtes med de i 1888 indkjøbte engelske får og er nærmere omtalt i beretningen for dette år; ingen af dyrene døde.

Af rødsyge hos svinet forekom spredte tilfælde i de fleste amter; de fleste er anmeldt fra Hedemarkens amt, hvorfra også de fleste tilfælde

af svinerosen er indberettede: sandsynligvis skjuler der sig under diagnosen «rosen» endel tilfælde af den specifikke farsot rødsyge.

Kværke har været mest udbredt i de amter, hvor samfærslen er livligst, nemlig Smålenene, Hedemarken og Kristiania; den har som vanlig ikke været ondartet.

Tuberkulose henhører ikke blandt de sygdomme hos husdyrene, som ifølge vor husdyrlov er undergivne det offentliges særlige forsorg; da desuden sygdommens forløb er snigende og langvarigt, kommer få tilfælde til dyrlægens observation i levende live. De fleste tilfælde af denne sygdom konstateres først ved slagting af dyret og disse indgår ikke i nogen statistik. I indberetningerne anføres imidlertid fra de fleste dyrlæger at tuberkulosen, særligt blandt kvæget, er i udbredning, ikke alene i de distrikter, hvor staldfodring er almindelig, men ogsaa i de amter, hvor sæterhavning endnu er i brug. Fra Gudbrandsdalen meddeles, at sygdommen griber i foruroligende grad om sig. De fleste dyrlæger er enige om at anse Ayrshire-blandingskvæg mere disponeret for sygdommen end de stedegne racer, der i regelen ikke angribes, førend de er gamle og svækkede ved udmalkning. De nye fjøsbygninger med fælles krybber og vandingsrender tilskrives stor betydning for smittens udbredelse.

Af difterit hos fjærkræ anføres 6 tilfælde i en hønsebesætning i nærheden af Skien, og 10 i en besætning i nærheden af Stavanger. Om nogen forbindelse med difterit hos mennesket foreligger ingen oplysning.

De opførte tilfælde af forgiftninger har i enkelte tilfælde være foderforgiftninger, men i de fleste tilfælde skyldes de uforsigtigheder i anvendelsen af vaskning af dyrene eller indgnidning af salve mod utoi (arsenikvask og kviksølvsalve), i særdeleshed er kvæget let udsat for at blive forgiftet af kviksølv; fra Valdres meddeles, at en kone, som selv tillavede sin kviksølvsalve, i længere tid led under svækkelse efter kviksølvforgiftning. Flere forgiftninger skyldes fosfor, der benyttes til rottegift; enkelte dræbes af udlagt rævegift (stryknin); nogle tilfælde skyldes hugormbid. Forgiftning med saltlage angives heller ikke så sjældent. Enkeltvis er anført forgiftning efter nydelse af gjær, møjje og bogtrykkersværte, ligesom ogsaa kulos af en dyrlæge angives som forgiftningsårsag.

Af dreiesyge er kun opført 5 tilfælde hos fåret, fra Kristians amt. Derimod findes ikke opført noget tilfælde af denne sygdom hos geder, skjøndt den er temmelig almindelig i Gudbrandsdalen, hvor den populært benævnes «sviva».

Blodpis (*hæmoglobinurie*) forekommer i alle amter; den hører blandt de almindeligste vårsygdomme hos kvæget. Dyr, der ikke er opalede i vedkommende distrikt, angribes hårdest af sygdommen. Fjeldhavne-

gangene siges fri for sygdommen, medens den i skovgræsgange og på lavlændte enge optræder almindeligt. Forholdsvis hyppigst forekommer sygdommen i Jarlsberg og Larviks amt. Det er ikke bragt på det rene, enten sygdommen skyldes eiendommeligheder ved foderplanterne på vedkommende græsgange eller egne specifikke sygdomssmåvæsener. Sygdommens karakter og videnskabelige undersøgelser fra andre lande taler for, at den skyldes bestemte småvæsener (mikrober). Hvorvidt Dyr, som har haft sygdommen, kan angribes af den mere end én gang, udtaler ingen af de indberettende dyrlæger sig om. — Navnet «blodpis» er ikke ganske korrekt; den afsondrede mørktfarvede urin indeholder nemlig ikke egentligt blod, men dens farve skyldes udskillelse af blodets farvestof (*hæmatin*) med tilblending af blodets æggehvite (*hæmoglobin*); selve blodlegemerne udskilles kun i forsvindende antal. Det samme er tilfældet med den sygdom hos hesten, som af dyrlægerne før urigtig benævntes «nyrebetændelse». Sygdommen hos kvæget kaldes på mange steder «hagesyge» (hage ∴ skovgræsgang).

Også benskjørhed var en almindeligt forekommende Sygdom i 1889, især i Nordre Bergenhus amt. Dens hyppige optræden i dette år tilskrives af samtlige dyrlæger den tørre sommer og deraf følgende mangel på næringsmateriale, specielt kalksalte, i foderet.

Blandt de på hovedlisten opførte tilfælde af fåreskab (*dermatocoptes ovis*) findes ingen medregnede fra Romsdals amt, hvor dog sygdommen uden sammenligning har været mest udbredt i året 1889. Årsagen hertil er, at amtet ingen dyrlæge havde. Fåreskabsygen behandles her af en af amtet ansat og lønnet skabkurerer, agronom Møklestad, som reiser omkring og behandler de af sygdommen smittede dyr. Ifølge indberetning fra ham har han i løbet af årene 1887 og 1888 behandlet ca. 28 000 får og 611 geder for skab eller mistanke for skab i Romsdals amt i herrederne Sandø, Herø, Vannelven, Volden, Ørsten, Hjørundfjord, Søkkelven, Stranden, Ørskog, Skodje, Vestnes, Akerø, Sandø, Haram, Roald, Borgund og Ulfsten; i 1889 fandtes sygdommen kun i herrederne Borgund, Ørsten og Vigerø; for amtets regning indkjøbtes ca. 240 kg. tobak, hvormed behandledes ca. 1 800 får; sygdommen vil efter Møklestads formening inden kort tid være udryddet inden amtet. Fra Kristians amt er indmeldt 483 tilfælde, fra Lister og Mandals amt 70, fra Nordre Trondhjems amt 2.

Som det vil sees af hovedlisten findes opført et uforholdsmæssigt stort antal tilfælde af lus (over 22 000). Dette tyder på, at hudpleien er i høj grad forsømt udover landet. Herom stemmer også alle indberetninger overens. Da det imidlertid fremgaar, at enkelte dyrlæger har

opført i rubrikken «lus» som befængte af denne parasit alle de dyr, på hvilke de har foretaget eller ladet iværksætte arsenikvask uden at netop dyrene har været besatte af lus, og da som følge deraf der findes opført flest tilfælde fra de distrikter, hvor der er lettest adgang til dyrlæge og hvor hudpleien og røgten i virkeligheden står forholdsvis høiest, vilde en statistik over, hvorledes urensligheden fordeler sig udover amterne neppe give et korrekt udtryk for forholdet. Når statistiken for fremtiden føres nøjagtigere, således at kun de tilfælde af lus indføres på sygelisten, hvor parasiten virkelig er konstateret, vil en opsummering af tilfældene af ringorm, skurv, hududslet, skab og lus give en god vejledning til bedømmelse af husdyrrøgten og renlighedsholdet inden de forskellige amter.

Kalvningsfeber eller melkefeber (*eclampsia puerperalis*) opgives at være i tiltagende i de fleste amter især i omegnen af byerne og i distrikter, hvor meierivæsenet betinger større melkeproduktion. Alle dyrlæger er enige om at tilskrive sygdommens årsag den intensere og kraftigere fodring, for hvilke dyrene gøres til gjenstand i melkefrembringende distrikter, og de fleste anfører, at afknapning i fodring i et par ugers tid før kalvningen forebygger sygdommen. En dyrlæge (Eilertsen) anfører, at sygdommen neppe indtræder, hvis koen 2—3 uger før kalvningen slippes i en rummelig boks, får føde der i større frihed og får have kalven hos sig i 3—8 dage, hvilket ikke heller betinger nogen nævneværdig udgift for eierne.

De opgivne tilfælde af epizootisk hjerne- og rygmærvsbetændelse er samtlige fra Stavanger og Søndre Bergenhus amt.

Over husdyrrøgten og husdyravlen klages der fra alle amter; men i enkelte distrikter spores der dog en tydelig fremgang, således i Akershus, Smålenene, enkelte dele af Buskerud og Jarlsberg og Larvik, samt i Søndre Bergenhus og de trondhjemske amter. Hudpleien angives dog næsten enstemmig at være mangelfuld.

Af kvægracer findes Telemarksracen og Airshyreracen spredt rundt omkring i landet, uden at der dog nogetsteds kan sees at være lagt vind på at oparbejde en konstant forbedret kvægform på grundlag af de hjemlige forhold.

Hovbeslaget hos hesten anføres af alle dyrlæger at være mangelfuldt.

Af kastrationsmåder hos hesten sees såvel klemme som brænding at bruges; måske de fleste dyrlæger foretrækker brænding, som påstås at være mindre smertefuld for dyret og billigere og bekvemmere for eieren. Enkelte dyrlæger kloroformerer dyret før kastrationen. Klaphingst-operation sees kun udført en enkelt gang.

I enkelte amter benyttes for en væsentlig del kvaksalvere, men der mærkes dog en tydelig tendens til overalt mere og mere at søge sagkyndig dyrlægebistand.

Forøvrigt henvises til fælleslisten for det hele land og de for hvert amt udarbejdede specielle oversigter og lister.

Af offentlige foranstaltninger vedrørende veterinærvæsenet er under 25de februar 1889 af medicinaldirektøren udfærdiget forholdsregler til befølgelse med hensyn til ondartet klovsyge hos får, hvilke er trykt som bilag 1.

Under 4de april 1889 ophævedes det da gjældende påbud mod indførsel fra Holland af levende hornkvæg, (fra 14de oktober 1890 er dog forbudet atter trådt i kraft).

I 1889 er der fra de vestlandske amter (Stavanger—Trondhjem) foregået en ganske livlig eksport af får, og i en mindre skala af heste og storfæ til England; da imidlertid eksporten har fundet sted uden noget opsyn fra veterinærvæsenets side, foreligger der ingen nøiagtige opgaver over hvør stor udførslen har været, eller om de udførte dyrs tilstand i det hele taget. Kun fra en dyrlæge (Jessen) indberettes der, at der over Stavanger udførtes til England i 1889 365 heste, 410 kjoer og 20 900 får.

De af dyrlægerne anmeldte tilfælde af de
(*Les cas des maladies les plus importantes*
vétérinaires en

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (<i>Nombre des aminaux au 31 dec. 1875</i>) :	Hest. (<i>Cheval</i>). 151 903.			Ko (<i>Bétail</i>). 1 016 617.		
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas indiqués</i>).	deraf		syge. (<i>cas indiqués</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	36	1	34	204	20	181
Raslesyge (Miltbrandsemfysem, «Rauschbrand» (<i>Anthrax emphyse-</i> <i>matusus</i>)	-	-	-	5	1	4
Bråset (<i>Morbus epizooticus acutissimus</i> <i>ovis</i>)	-	-	-	-	-	-
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarr-</i> <i>halis maligna</i>)	-	-	-	181	61	45
Snive (<i>Malleus</i>)	1	1	-	-	-	-
Lungesyge (Influenza, Tyfus) (<i>Pleuropn-</i> <i>eumonia contagiosa equi</i>)	34	-	11	-	-	-
Såkaldet ondartet klovesyge hos fåret (<i>Paronychia contagiosa ovis</i>)	-	-	-	-	-	-
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>) .	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	65	1	1	15	2	-
Knuderosen (<i>Erythema nodosum</i>) . . .	-	-	-	-	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	54	-	-	10	-	-
Brandfeber (<i>Morbus maculosus</i>)	2	1	1	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>) . .	752	4	19	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	174	112	5
Strålesvamp (<i>Actinomycosis</i>)	-	-	-	1	1	-
Sædstrengsforhærdelse og Bringesvul-	-	-	-	-	-	-
ster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>) . .	31	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizoo-</i> <i>tica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	16	7	6	2	1	1
Difteri (<i>Diphtheria</i>)	-	-	-	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>) .	1	-	-	85	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza,</i> <i>Pharyngitis et Bronchitis</i>)	1 747	-	8	229	4	1
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia</i> <i>et Pleuritis</i>)	155	5	12	131	20	7
Fordøielssygdomme (Indigestion, ko- lik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestio-</i> <i>nis</i>)	2 455	17	55	2 997	94	47
Akut diarrhoe og blodgang (<i>Diarrhoea</i> <i>acuta et dysenteria</i>)	-	-	-	6	-	1
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	293	15	1
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	7	-	2	45	14	12
Lutterstald (<i>Diabetes insipidus</i>)	6	-	-	1	-	-

viktigste husdyrsygdomme i Norge i året 1889.
*des animaux domestiques, indiqués par les
Norvège, 1889).*

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):		Hest (Cheval). 151 903.		Ko (Betail). 1 016 617.		
Sygdomme. (Maladies).	syge. (cas indiqués).	deraf		syge. (cas indiqués).	deraf	
		dræbte. (abatius).	døde. (morts).		dræbte. (abatius).	døde (morts).
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	111	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>) . .	-	-	-	15	10	-
Dreiesyge (<i>Hydrocephalus hydatideus</i>)	-	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	29	11	3
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	18	3	1	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglo-binuria. Hæmoglobinaemia</i>)	65	3	8	420	36	22
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteoma-lacia</i>)	1	-	-	515	22	1
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	3	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	197	1	-	67	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>) . . .	40	-	-	189	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	34	-	-	105	-	-
Lus (<i>Pediculina</i>)	1 058	-	-	20 476	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregu-lares</i>)	16	2	-	613	31	19
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	2	1	-	101	8	1
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio pla-centæ</i>)	8	-	-	812	4	4
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	433	5	3
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	592	227	33
Børbetændelse og septichæmisk kalv-ningsfeber (<i>Febris puerperalis. Sep-tichæmia puerp.</i>)	1	-	-	260	52	16
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	29	-	-	954	17	3
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	429	6	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Kriithiasis</i>)	73	4	-	10	2	-
Klaphingstoperationer (<i>Operationes ob kryptorchismum</i>)	1	-	-	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castra-tiones et ovariotomyæ</i>)	1 776	-	-	14	-	-
Kræft (<i>Carcinoma et Sarcoma</i>)	15	-	-	1	1	-
Hjerne- og rygmarvsbetændelse (<i>Menin-gitis cerebrospinalis epizootica</i>) . . .	-	-	-	17	3	1

Liste over enkelte sygdommes fordeling i de forskjellige amter.
(Tables indiquant la distribution des certaines maladies dans les départements).

Sygdomme. (<i>Maladies</i>):	Kristiania.	Amter. (<i>Départements</i>):													Riget. (<i>Le royaume</i>).	
		Akershus.	Smålenene.	Buskerud.	Jarlsbergs og Larvik.	Hedemarken.	Kristian.	Bratsberg.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Søndre Bergenhus.	Bergen.	Nordre Bergenhus.	Søndre Trondhjem.		Nordre Trondhjem.
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	7	19	22	23	11	11	8	46	18	30	65	3	9	1	3	276
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>) .	4	11	12	-	6	34	23	1	-	24	13	-	49	4	5	186
Rødsyge (<i>Morbus ruber</i>) . . .	-	19	10	10	13	36	10	4	-	1	-	-	-	-	-	103
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	106	89	180	70	16	115	88	16	-	6	9	-	-	12	45	752
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>) .	9	24	36	16	8	21	23	19	-	7	8	-	-	10	1	182
Blodpis (<i>Hæmoglobinuria</i>) . .	13	61	42	60	61	40	25	26	5	16	55	2	23	25	33	487
Benskjerhed (<i>Osteomalacia</i>) .	-	26	28	12	41	52	17	17	17	9	26	-	154	32	91	516

Kristiania by.

I byen var i 1889 bosat 9 dyrlæger; af disse var 2 ansat i sundhedskommissionens tjeneste forat varetage kontrollen med animalske næringsmidler. Derimod fandtes ingen offentlig ansat dyrlæge med speciel forpligtelse til at våge over det veterinære sundhedsvæsen.

Inden byens grænser findes ikke få husdyr; foruden de til forretningsbrug anvendte heste holdes endel kør til leverance af melk og smør. Sundhedstilstanden blandt husdyrene var i årets løb ualmindelig god.

Benyttelsen af dyrlæge til syge dyr er ganske almindelig.

I 1889 betaltes i Kristiania skat af 1 050 hunde.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques indi-

Sygdomme. (Maladies).	Hest (Cheval). 1 361.			Kvæg (Bétail).		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	2	-	2	5	-	5
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	4	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>) . .	106	-	-	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	9	2	2
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	4	4	-	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>) .	-	-	-	2	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	232	-	-	15	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	30	-	-	12	3	-
Fordøielsessygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	471	4	7	93	-	1
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	9	-	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	-	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	20	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>) . .	-	-	-	4	2	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	6	2	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>) . .	3	-	-	10	-	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	30	-	-	6	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	7	-	-	1	-	-
Lus og Kløe (<i>Pediculinae</i>)	19	-	-	706	-	-
Uregelmæssige fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	20	3	1
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	10	1	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placentæ</i>)	-	-	-	57	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	9	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	61	8	6

i Kristiania by i 1889.
qués par les vétérinaires à Christiania en 1889).

Får (<i>Mouton</i>).			Ged (<i>Chèvre</i>).			Svin (<i>Porc</i>).			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte (<i>abattus</i>).	døde (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	87	5	5
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1	.	.	.	.	.	.	.	.	31	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	1	1
.	.	.	.	.	.	7	.	.	23	.	.
.	.	.	.	.	.	1	.	.	6	.	5
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	2	1	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	52	1	1
.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	11	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Antal husdyr den 31te decbr. 1875 : (<i>Nombre des animaux au 31 dec. 1875</i>):		Hest (<i>Cheval</i>).		Kvæg (<i>Bétail</i>).	
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).
Børbetændelse og septichæmisk kalv- ningsfeber (<i>Febris puerperalis. Sep- tichæmia puerp.</i>)	-	-	-	20	6
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	46	1
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	18	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	14	1	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castra tiones et ovariectomiae</i>)	32	-	-	-	-

Akershus.

I amtet var bosat 13 dyrlæger, hvoraf 7 amtsdyrlæger.

Sundhedstilstanden var i årets løb idethele meget god. Dog anføres det, at miltbrand og tuberkulose i enkelte distrikter er ikke lidet i tiltagende. Ligeså kræver kalvningsfeber mange ofre og angives at være landmandens værste plage, særlig fordi den kræver sine ofre blandt de bedste dyr, i de bedste besætninger og på en tid, da melkeudbyttet er størst. — Enkelte tilfælde af ondartet katarrhalfeber er indtruffet. Blandt hestene var kværke temmelig almindelig.

En dyrlæge inficeredes ved obduktion af en miltbrandsdød hest og var meget syg.

På grund af dårlig foderhøst reduceredes besætningen udover vinteren.

Fodringen angives at være rigelig; kraftfoder bruges ikke lidet; i enkelte bygder anvendes hvalkjødmel. Hestene fodres delvis med aspeløv.

Får (<i>Mouton</i>)			Ged (<i>Chèvre</i>).			Svin (<i>Porc</i>).			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
4	-	-	18	-	-	28	-	-	5	-	-

En dyrlæge i Kristiania (Fjæstad), der i årets løb førte tilsyn med besætningen på 24 melkeproducerende gårde i omegnen af Kristiania anfører, at kreaturerne røgt og fodring i reglen var tilfredsstillende; på enkelte steder fodredes måske altfor rigeligt, så dyrene vanskelig kunde holde sig sunde længere end 1—2 år, ligesom også fjøsenes rumfang og indredning enkelte steder lod adskilligt tilbage at ønske.

Kvægracen inden amtet er mest en blanding af almindelig landrace med Telemarks- og Airshirekrydsning, dog uden noget bestemt præg.

Husdyrrogten er i fremgang, men hudpleien står fremdeles meget tilbage. Arsenikvaskning af kvæget benyttes mere og mere.

Hovbeslaget karakteriseres fordetmeste som slet, skjønt der også her spores fremgang. Dyrlægehjælp benyttes jevnt; af kvaksalvere findes få.

Den almindeligst brugte kastrationsmethode synes at være klemme, mindre hyppig brænding; en enkelt dyrlæge anvender oftest underbinding efter forudgæet kloroformnarkose.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques
département de

Sygdomme. (Maladies).	Hest (Cheval). 13 161.			Ko (Bétail). 57 427.		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	4	1	3	12	1	11
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	11	6	3
Lungesygge (Influenza, Tyfus) (<i>Pleuropneumonia contagiosa equi</i>)	17	-	4	-	-	-
Rødsygge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	4	-	-	3	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	6	-	-	3	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	89	-	1	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	24	17	-
Sædstringsforhærdelse og Bringesvulster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>)	10	-	-	-	-	-
Hvalpesygge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	206	-	4	4	1	-
Lunge- og Brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	6	-	1	23	4	1
Fordøielssygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	272	-	11	307	8	4
Trommesygge (<i>Tympanitis</i>)	1	-	-	36	-	-
Forgiftninger (<i>Intoxicationes</i>)	-	-	-	12	4	5
Lutterstald (<i>Diabetes insipidus</i>)	1	-	-	-	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	6	-	-	-	-	-
Flyndersygge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	1	1	-
Dreiesygge (<i>Hydrocephalus hydatideus</i>)	-	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	2	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	10	-	2	51	3	2
Benskjørhed (Slikkesygge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	26	-	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	55	-	-	8	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>)	1	-	-	31	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	3	-	-	2	-	-
Lus (<i>Pediculina</i>)	66	-	-	2 772	-	-

Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	Hest (<i>Cheval</i>). 13 161.			Ko (<i>Bétail</i>). 57 427.		
	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	124	7	3
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	2	1	-	14	3	1
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	-	-	-	117	-	2
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	37	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	61	19	3
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septicæmia puerp.</i>)	-	-	-	34	11	3
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	11	-	-	93	-	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	16	-	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	11	1	-	2	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	182	-	-	1	-	-
Kræft (<i>Carcinoma et Sarcoma</i>)	1	-	-	-	-	-

Smålenenes amt.

Amtet tæller 12 dyrlæger, hvoraf 4 amtsdyrlæger. Enkelte bykommuner har kommunalt lønnede dyrlæger.

Sundhedstilstanden skildres som god. Miltbrand og tuberkulose er i tiltagende også i dette amt; tuberkulose påståes at angribe mest dyr af Airshireblanding. I en besætning på 30 stykker var 17 tuberkulose, hvoraf de 15 var Airshireblandinger, de to andre var indkjøbte dyr af landrace, der antages smittede på gården.

Ligesaa er kalvningsfeber i tiltagende. Enkelte tilfælde af ondartet katarrhalfeber og rødsyge er forekommet; kværken var endel udbredt blandt amtets heste.

Miltbranden optræder hyppigst under en meget akut form med dødsfald inden 6—7 timer; en dyrlæge anfører, at det er vanskeligt at få assistance ved obduktionen, da der på grund af to dødsfald ved Miltbrandssmitte til mennesker hersker megen frygt for denne sygdom. En dyrlæge blev smittet og var farlig syg i 5—6 uger.

Kastrationer udføres i dette amt mest med brænding; klemme anvendes mindre.

Får (<i>Mouton</i>). 29 762.			Ged (<i>Chèvre</i>). 664.			Svin (<i>Porc</i>). 6 440)			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
8	-	-	-	-	-	8	5	1	6	4	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	35	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Husdyrrogten angives at være god, hvad fodringen angår, men hudpleien forsømmes ofte og i enkelte bygder er lus blandt kvæget ikke sjældent at finde; der anvendes hyppig arsenikvask.

Kvægracen er mest den stedegne Smålenrace, hvori dog mængstedes er blandet Airshireblod.

Hovbeslaget karakteriseres som slet.

Ifølge meddelelse fra amtsdyrlæge Schmidt har på Moss siden 15de november 1887 været etableret kontrol med kjødudsalgssteder og slagterier; dyrlægen, der af kommunen lønnes med 150 kroner årlig, er tillige pålagt at have indseende med indførsel fra Sverige af svin eller dele deraf, samt forøvrigt at gå sundhedskommissionen tilhænde. Nogen stempeling af det undersøgte kjød finder ikke sted. Da der inden byen ikke sjældent slagtes heste til menneskeføde, er dyrlægen pålagt specielt at undersøge disse, førend de slagtes; hvis han finder dem tjenlige til næring, stempler han dem på alle 4 hove med «K. M.» (kjødkontrollen, Moss). I 1889 slagtedes omtrent 100 heste; for kg. af hestekjød betaltes mellem 32 og 48 øre.

De vigtigste husdyrsygdomme
(*Cas des maladies des animaux domestiques
de Småle-*

Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	Hest (<i>Cheval</i>). 10 819.			Ko (<i>Bétail</i>). 45 672.		
	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		drehte. (<i>abatus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		drehte. (<i>abatus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	1	-	1	20	-	20
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	12	4	1
Lungesyge (Influenza, Tyfus) (<i>Pleuropneumonia contagiosa equi</i>)	6	-	3	-	-	-
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	3	1	1	4	2	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	7	-	-	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	180	1	6	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	36	8	-
Sædstrengsforhærdelse og Bringesvulster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>)	1	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	2	-	2	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>)	-	-	-	10	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	104	-	-	20	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	10	-	-	8	2	-
Fordøielsessygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	258	2	4	265	4	-
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	41	4	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	2	-	-
Lutterstald (<i>Diabetes insipidus</i>)	1	-	-	-	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	2	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	4	-	3
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	2	-	1	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») <i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	13	-	1	28	-	3
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	28	-	2
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	1	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	20	-	-	3	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>)	-	-	-	2	-	-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (<i>Nombre des animaux au 31 dec. 1875</i>):	Hest (<i>Cheval</i>). 10 819.		Ko (<i>Bétail</i>). 45 672.			
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Skab (<i>Scabies</i>)	-	-	-	-	-	-
Lus (<i>Pediculinæ</i>)	87	-	-	3 208	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	6	1	-	77	3	-
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	22	-	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	1	-	-	109	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	21	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	97	43	6
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>)	-	-	-	39	3	1
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	2	-	-	133	1	1
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	65	-	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio Krithiasis</i>)	4	-	-	-	-	-
Klaphingstoperationer (<i>Operationes ob kryptorchismum</i>)	1	-	-	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariomyæ</i>)	171	-	-	-	-	-

Buskeruds amt.

I amtet var i 1889 6 dyrlæger, hvoraf 3 amtsdyrlæger.

Sundhedstilstanden betegnes som meget god. Spredte tilfælde af miltbrand forekom over hele amtet. Ved sektion af en ko smittedes eieren, som fik en karbunkel på hånden og en hund, som gennem et sår på læben blev inficeret, så at hovedet svulmede op og dyret måtte slagtes. I et andet tilfælde smittedes ligeledes en husmand, der assisterede ved slagtingen, og en hund; begge kom sig.

Kalvningsfeber er i tiltagende inden amtet; sygdommen tilskrives den forbedrede fodring. En dyrlæge antar, at den optræder mere ondartet om foråret og vinteren end om efteråret. En anden anfører, at sygdommen er hyppigst i månederne oktober, november og december på grund af den stærke efterårsfodring med kløver.

Fra Hallingdal opgives enkelte tilfælde af ondartet katarrahfeber.

På Hønefos indtraf i løbet af en månedstid flere hastige dødsfald

Får (<i>Mouton</i>). 18 336.			Ged (<i>Chèvre</i>). 49.			Svin (<i>Porc</i>). 322 861.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		dræbte. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
18	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-
2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	63	-	-	8	-	-

blandt hunde og katte; årsagen antoges at være en forgiftning, hvis art det dog ikke lykkedes at eftervise.

Husdyrrøgten angives at være i fremgang, mens husdyravlen fremdeles står tilbage. Intetsteds i Amtet findes udviklet nogen stedegeen race; tillægget sker i almindelighed ved indkjøb fra forskellige kanter, hvorved racepræget bliver blandet og uensartet.

I Hallingdal står husdyrrøgten og kvægracen på et lavt trin. Til avl benyttes oftest ganske unge 1 års gamle tyre, og der sees ofte golde køer efter parringen. Dyrene fodres dårligt og der holdes for mange dyr i forhold til fodermængden. Stellet er meget slet, staldene små, mørke og lave, dyrenes hud ofte belagte med et tykt lag støv, som aldrig børstes af.

Hovbeslaget er i regelen meget mangelfuldt.

Dyrlægerne benyttes mere end før, men de lange afstande betinger, at kvaksalvere fremdeles ikke sjældent søges; specielt er dette tilfælde i Hallingdal.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques
ment de Bu-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875. (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):	Hest (Cheval). 8 631.		Ko (Bétail). 52 945.			
Sygdomme. (Maladies).	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	3	-	3	18	-	18
Raslesyge (Miltbrandsemfysem, «Rauschbrand») (<i>Anthrax emphyse- matosus</i>)	-	-	-	1	-	1
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	3	-	-	1	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	7	-	-	4	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>) . .	70	-	2	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	15	13	-
Sædstrengsforhærdelse og Bringesvul- ster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>) . .	3	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizoo- tica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	5	1	1	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>)	-	-	-	2	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	128	-	-	26	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumo- nia et Pleuritis</i>)	16	-	-	8	4	-
Fordøielsessygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarm- katarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	266	-	5	266	-	8
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	29	1	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	2	2	-
Lutterstald (<i>Diabetes insipidus</i>)	1	-	-	-	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	-	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>) . .	-	-	-	-	-	-
Dreiesyge (<i>Hydrocephalus hydatideus</i>)	-	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	3	2	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	3	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglo- binuria. Hæmoglobinaemia</i>)	3	-	-	57	-	-
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteoma- lacia</i>)	-	-	-	12	-	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	16	1	-	4	-	-

i Buskeruds amt i 1889.

indiqués par les vétérinaires dans le département de Buskerud en 1889).

Får (<i>Mouton</i>). 50 157.			Ged (<i>Chèvre</i>). 14 172.			Svin (<i>Porc</i>). 3 577.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités)	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
	dræbte. (abattus).	døde (morts).		dræbte. (abattus).	døde (morts).		dræbte. (abattus).	døde (morts).		dræbte. (abattus).	døde (morts).
.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	1	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	10	.	2	.	.	.
.	.	.	.	.	.	10	.	1	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	16	3	1
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.
.	.	.	.	.	.	4	.	3	1	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	41	4	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	1	.	1	2	.	2
8	5	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.
.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	10	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	3	.	.	12	.	.

Autal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):	Hest (Cheval). 8 631.		Ko (Bétail). 52 945.			
Sygdomme. (Maladies).	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abatius).	døde. (morts).		dræbte. (abatius)	døde. (morts).
Lus (Pediculinæ)	19	-	-	68	-	-
Uregelmæssige Fødsler (Partus irregulares)	-	-	-	53	2	3
Børkrængning (Inversio uteri)	-	-	-	15	-	-
Tilbageholdt efterbyrd (Retentio placenta)	-	-	-	19	-	-
Smitsom kastning (Abortus epizooticus)	-	-	-	38	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (Eclampsia puerperalis)	-	-	-	84	33	-
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (Febris puerperalis. Septicæmia puerp.)	-	-	-	6	2	-
Yverbetændelse (Mastitis)	1	-	-	83	-	-
Melkefeil (Vitæ lactis)	-	-	-	18	-	-
Forfangenhed (Hordeatio. Krithiasis)	13	1	-	3	1	-
Kastrationer og Udbødninger (Castrationes et ovariectomiæ)	110	-	-	-	-	-
Kræft (Carcinoma et Sarcoma)	9	-	-	-	-	-

Jarlsberg og Larviks amt.

I amtet var bosat 6 dyrlæger, hvoraf 4 amtsdyrlæger.

Sundhedstilstanden skildres som god. Miltbrand optræder hist og her, men kun med enkelte tilfælde. I to tilfælde smittedes mennesker ved obduktion (1 dyrlæge og 1 slagter) uden dødelig udgang.

Over kalvningsfeberens udbredelse klages og tuberkulosen angives at brede sig blandt kvæget. Blodpis (*Hæmoglobinuri, Hæmoglobinæmi*) angives at være meget udbredt, især i lavlændte egne; mest angribes indkjøbte dyr, mens gårdens egne kun får sygdommen i mild form.

Den såkaldte neldefeber (*Urticaria, Erythema nodosum*) hos svinet opgives at være temmelig almindelig. Sygdommen viser sig med feber, luftveiskatarh, og brune eller blålige, ømfindtlige pletter og knuder rundt på kroppen; de taber sig efter 4—5 dage; sygdommen er smitsom, men lidet dødelig.

Husdyravlen og røgten anføres idethele at stå tilbage, der spores dog tydelig fremgang. En dyrlæge fra Sandefjords distrikt (Støverud) anfører: «Særlig langs kysten ja endog et godt stykke op i landet er det

Får (<i>Mouton</i>). 50 157.			Ged (<i>Chèvre</i>). 14 172.			Svin (<i>Porc</i>). 3 577.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	34	-	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

almindeligt blandt de små jordeiere, at disses sønner, såsnart de når konfir-
mationsalderen, tager tilsøs forat tilbringe sine bedste år som sømænd. Når
disse har giftet sig, køber de gjerne en liden eiendom til bopæl for fa-
milie, og under mandens stadige fravær overlades jordbruget ialminde-
lighed i forældres eller bedsteforældres udslidte, rystende hænder. Ud-
styknngen og den stedmoderlige behandling bidrager til hver på sin måde
at holde landbrug og husdyrstel på et meget primitivt standpunkt, idet
det betragtes som en slags binæring. — Uden mindste forstand på hus-
dyravl påsættes den første den bedste kalv, om den er falden efter nokså
tarvelige forældre; fodringen såvel i udviklingsalderen som i voksen alder
er knap. Hudpleien bliver meget forsømt, hvorm det store antal, der
er behandlet for utøi vidner». — «I den sidste tid er der dog glædelige
fremskridt mod bedre tilstande; en landbrugsforening inden Sandeherrød
er stiftet. Hos de større gårdbrugere begynder de gamle elendige fjøs
at vige pladsen for nye tidsmæssigt indrettede, ligesom der også sørges
for gode avlsdyr, bedre fodring og hudpleie».

Kvaksalveri er meget udbredt inden amtet.

Omkring Tønsberg er man begyndt at lægge mere vind på svineavl end før.

De vigtigste husdyrsygdomme
*(Cas des maladies des animaux domestiques indiqués
de Jarlsberg et*

Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	Hest (<i>Cheval</i>). 7 423.			Ko (<i>Bétail</i>). 35 847.		
	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	-	-	-	10	2	8
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	6	4	1
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	4	-	-	-	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	5	-	-	1	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	16	-	3	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	8	8	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	1	1	-	-	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	68	-	2	3	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	2	-	1	5	2	1
Fordøielssygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	141	3	4	253	3	3
Akut diarrhoe og blodgang (<i>Diarrhoea acuta et dysenteria</i>)	-	-	-	2	-	-
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	6	-	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	3	3	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	5	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	3	2	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	1	-	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	1	1	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	3	1	-	58	7	3
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	41	5	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	2	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	11	-	-	9	-	-
Lus (<i>Pediculinae</i>)	12	-	-	624	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	53	3	2
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	7	1	-

i Jarlsberg og Larviks amt i 1889.
*par les vétérinaires dans le département
 Larvik en 1889).*

Får (<i>Mouton</i>). 15 579.			Ged (<i>Chèvre</i>). 14 172.			Svin (<i>Porc</i>). 3 577.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	13	1	1	.	.	.
.	.	.	.	.	.	18	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	26	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	6	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	5	.	1	.	.	.
1	1	.	.	.	.	9	.	.	1	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
4	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	5	2	1	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	14	6	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.
.	.	.	.	.	.	4	1	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):		Hest (<i>Cheval</i>). 7 423.		Kvæg (<i>Bétail</i>). 35 847.	
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	1	-	-	89	1
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	56	22
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septicæmia puerp.</i>)	1	-	-	30	6
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	2	-	-	83	2
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	13	-
Forfangenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	13	1	-	2	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	73	-	-	-	-
Kræft (<i>Carcinoma et Sarcoma</i>)	1	-	-	-	-

Hedemarkens Amt.

Inden amtet var bosat 14 dyrlæger, hvoraf de 7 var amtsdyrlæger. Sundhedstilstanden var i årets løb god.

Miltbrand optrådte med spredte tilfælde; ligeså opføres 5 tilfælde af bråset hos fåret fra Aamot-distrikt. Af ondartet katarrhalfeber optrådte flest tilfælde i Østerdalen, specielt i Trysil (5 tilfælde) og Aamot (15 tilfælde). I Solør distrikt optrådte i juli—august en godartet smitsom katarrhalsk øienbetændelse blandt heste; kværke forekom som sædvanlig rundt i amtet uden dog at vinde nogen stor udbredelse. Af andre epizootiske sygdomme findes opført endel tilfælde af rødsyge; de øvrige sygdomme vil sees af den vedføjede liste. Kastration udføres her

Får (<i>Mouton</i>) 15 579.			Ged (<i>Chèvre</i>). 14 172.			Svin (<i>Porc</i>). 3 577.			Hund (<i>Chien</i>). 		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		dræbte. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	-	-	-	-	-	30	-	-	4	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

mest med brænding. Enkelte dyrlæger angiver ikke sjældent at operere klaphingste uden at dette dog er specielt opført på listerne.

Kreaturstellet går fremad, skjønt der fremdeles mangedes er overmåde meget at rette i denne henseende. Amtet har uden sammenligning det allerstørste antal kvæg opført som lidende af utoi, uden at der dog er grund til deraf at slutte, at hudpleien her er særlig forsømt; det store tal her turde snarere tvertimod være et udtryk for øget interesse for god hudpleie, idet dyrlægerne benyttes til at udføre arsenikvask.

Telemarksracen er meget udbredt inden amtet, men forøvrigt er det mest blandingsdyr uden bestemt præg; tillægget tages fra forskellige kanter, så racen erholder ingen fasthed.

Omkring Hamar angives svineavlen at være i fremgang.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques
ment de Hede-

Sygdomme. (Maladies).	Hest (Cheval). 14 837.			Ko (Bétail). 80 132.		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Antal husdyr den 31te decbr. 1875. (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):						
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	1	-	1	8	1	7
Bråset (<i>Morbus epizooticus acutissimus ovis</i>)	-	-	-	-	-	-
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	34	19	5
Rødsøge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	12	-	-	5	-	-
Neldefebbet (<i>Urticaria</i>)	8	-	-	2	-	-
Brandfeber (<i>Morbus maculosus</i>)	2	1	1	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	115	-	1	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	15	15	-
Strålesvamp (<i>Actinomyces</i>)	-	-	-	1	1	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	-	-	-	1	1	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>)	-	-	-	20	-	-
Luftsveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	436	-	-	134	-	1
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	25	2	1	39	1	1
Fordøielssygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	333	1	4	424	19	7
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	41	2	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	4	2	-
Lutterstald (<i>Diabetes insipidus</i>)	4	-	-	-	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	28	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	7	1	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	1	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	12	1	1	28	6	1
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	52	2	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	32	-	-	17	-	-

i Hedemarkens amt i 1889.

indiqués par les vétérinaires dans le département en 1889).

Får (<i>Mouton</i>). 91 493.			Ged (<i>Chèvre</i>). 16 194.			Svin (<i>Porc</i>). 9 335.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-
5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	34	6	10	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	5	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	1	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	-	-	-	-	-	11	-	2	5	-	-
-	-	-	4	1	1	8	2	-	-	-	-
11	1	-	-	-	-	68	6	5	6	-	-
-	-	-	3	-	-	4	1	3	1.	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-
30	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	12	1	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	6	-	-

Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	Hest (<i>Cheval</i>). 14 837.			Ko (<i>Bétail</i>). 80 132.		
	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>)	døde. (<i>morts</i>).
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>) . . .	8	-	-	118	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	18	-	-	26	-	-
Lus (<i>Pediculinæ</i>)	326	-	-	8 160	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	7	1	-	67	-	1
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	14	2	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placentæ</i>)	4	-	-	149	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	-	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	42	16	4
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>)	-	-	-	27	3	1
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	195	5	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	99	-	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	2	-	-	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	272	-	-	5	-	-
Kræft (<i>Carcinoma et Sarcoma</i>)	1	-	-	1	1	-

Kristians amt.

I amtet boede i 1889 11 dyrlæger, hvoraf 8 amtsdyrlæger.

Sundhedstilstanden var gennemgående god.

Enkelte dyrlæger havde i årets løb ikke noget tilfælde af smitsom sygdom under behandling. Kværke og ondartet katarrhalfeber forekom hyppigst. I enkelte distrikter klages over kalvekastning; fra Valders anføres, at den er almindelig.

På gården Vistad i Kvikne, nordre Fron optrådte et tilfælde af snive. Dyret, en 10 år gammel hoppe, dræbtes; der fandtes sår såvel i næsen og lufttrøret som i huden, ligesom også lungen var angrebet; hvorledes dyret var blevet smittet, var det umuligt at efterspore. Ingen andre heste smittedes, skjøndt dyret havde gået sammen med heste i fjeldet indtil midten af juli; hoppen dræbtes den 2den oktober. Den havde hovne glandler og ensidigt næseflod, da dyrlægen så den i juli. Det nedslagtede dyr taxeredes til 160 kr., hvoraf eieren erholdt erstattet halvdelen af det offentlige.

Fra Slidre opgives rachit blandt grise at være almindelig.

Fra Gudbrandsdalen meddeles at tuberkulose er i foruroligende fremskriden; enkelte besætninger er fuldstændig gennemsyrede af den. Dyrlæge Stai angir at have bestemt erfaring for, at dyr af Airshyreblending er betydelig mere disponeret for sygdommen end den stedeagne Gudbrandsdalsrace; Airshireblandingerne dør ofte i ung alder af sygdommen.

Fåreskab var temmelig almindelig i Gudbrandsdalen, sygdommens udryddelse hemmes ved at folk undlader at anmelde sygdommen; dette ledede i et tilfælde til et mulktforelæg som vedtoges.

Hesteavl en er i aftagende, mens der derimod ofres mere arbejde på kvægets opavl.

Husdyrrøgt en angives for amtets sydlige distrikter at være god; i Gudbrandsdalen spores også fremgang; i det nordlige af dalen angives ligeledes at være øget interesse for kvægets opdræt og dets fodring, skjønt husdyrstaten her fremdeles står meget tilbage. Kraftfoder bruges lidet, som hjælpfoder anvendes mose og hestegjød sel. Tidsmæssige kommunika tioner lægger hindringer iveien for udvikling af kvægracen og for udnyttelse af produktionen.

Fra Valders angives røgten at stå på et lavt standpunkt; dyrene stelles dårligt, besætningerne er for talrige i forhold til foderforrådet og fjøsene er slette. Kvaksalveriet angives også at florere i denne del af amtet og dyrlæge benyttes lidet, mens der for den øvrige del indberettes, at kvaksalveriet er i betydelig tilbagegang

Kastration udføres mest ved brænding, hvilket foretrækkes af eieren, da dyrene hurtigere kan benyttes efter operationen.

Hovbeslaget er også inden dette amt mangelfuldt.

De vigtigste husdyrsyg-
(Cas des maladies des animaux domestiques
de Kristian

Sygdomme. (Maladies).	Hest (Cheval). 17 048.			Ko (Bétail). 100 169.		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	-	-	-	8	-	8
Raslesyge (Miltbrandsemfyen, «Rauschbrand») (<i>Anthrax emphyse-</i> <i>matosus</i>)	-	-	-	1	1	-
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarr-</i> <i>halis maligna</i>)	-	-	-	23	7	4
Snive (<i>Malleus</i>)	1	1	-	-	-	-
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	14	-	-	-	-	-
Knuderosen (<i>Erythema nodosum</i>) . . .	-	-	-	-	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	13	-	-	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>) . .	88	1	2	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	22	21	1
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizoo-</i> <i>tica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	1	-	1	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>) .	-	-	-	18	-	-
Luftveiscatarrh og strengel (<i>Koryza,</i> <i>Pharyngitis et Bronchitis</i>)	177	-	1	8	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia</i> <i>et Pleuritis</i>)	33	-	3	18	2	-
Fordøielsesygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarm- katarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus</i> <i>digestionis</i>)	219	3	2	298	10	6
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	43	6	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	1	-	1	8	2	4
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	13	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>) . .	-	-	-	3	3	-
Dreiesyge (<i>Hydrocephalus hydatideus</i>)	-	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis</i> <i>acuta</i>)	-	-	-	-	-	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	1	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglo-</i> <i>binuria. Hæmoglobinaemia</i>)	4	-	-	21	1	1
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteoma-</i> <i>lacia</i>)	1	-	-	16	3	1
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	4	-	-	9	-	-

domme i Kristians amt i 1889.

indiqués par les vétérinaires dans le département en 1889).

Får (<i>Mouton</i>). 111 927.			Ged (<i>Chèvre</i>). 53 647.			Svin (<i>Porc</i>). 11 183.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
	dræbte. (abatthus).	døde. (morts).		dræbte. (abatthus).	(døde) (morts).		dræbte. (abatthus).	døde. (morts).		dræbte. (abatthus).	døde. (morts).
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	10	1	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-
3	3	-	6	-	5	11	3	5	1	-	-
1	-	-	-	-	-	22	1	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-

Antal husdyr den 31te decbr 1875: (<i>Nombre des animaux au 31 dec. 1875</i>):	Hest (<i>Cheval</i>). 17 048.			Ko (<i>Bétail</i>). 100 169.		
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>a battus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>) . . .	2	-	-	23	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	.	-	-	7	-	-
Lus (<i>Pediculinæ</i>)	117	-	-	2 435	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	2	-	-	70	1	2
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	9	1	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placentæ</i>)	1	-	-	80	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	35	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	22	9	2
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>)	-	-	-	20	2	3
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	11	-	-	111	-	1
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	17	-	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	7	-	-	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	452	-	-	5	-	-

Bratsberg amt.

Amtet talte 7 dyrlæger inden sine grænser, hvoraf kun 1 var amtsdyrlæge.

Sundhedstilstanden angives at have været nogenlunde god. Dog er alle indberettende dyrlæger enige om at Miltbrand er i tiltagende. Særligt forekom der temmelig mange tilfælde omkring Kragerø i Sandøkedal og i Drangedal i månederne juli og august. En enkelt dyrlæge (Manstad) opgiver af miltbrandsdøde dyr 7 heste, 29 kjør og 8 får, hvoraf dog enkelte i det tilgrænsende Nedenes amt. Smittekilden var umulig at påvise. Dog angives det, at på flere steder fandtes slet drikkevand, ligesom det var påfaldende, at sygdommen forsvandt i august måned efterat der var kommet rigeligt regn og vasdragene førte rent vand. Der klages over, at da kvaksalvere benyttes meget over hele amtet, foretages der i reglen ingen desinfektion, ligesom også mange tilfælde ikke kommer til

Får (<i>Mouton</i>). 111 927.			Ged (<i>Chèvre</i>). 53 647.			Svin (<i>Porc</i>). 11 183.			Hund (<i>Chien</i>). 11 183.		
syge. (<i>cas traités</i>).	daraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	drebt. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		drebt. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		drebt. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		drebt. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
483	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-
10	-	-	63	-	-	-	-	-	7	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
67	-	-	2	-	-	136	-	2	1	-	-

det offentlige kundskab; smitstoffet har således let for at sætte sig fast på det sted, hvor det engang er kommet ind. Specielt opgives gården Sørli i Gjerpen som et arnested for Miltbrand; eierne der mistede i årets løb gjentagende dyr af sygdommen.

Kalvningsfeberen opgives at være i aftagende, hvilket tilskrives, at eierne passer på, at knappe af på fordringen i tiden før kalvningen.

Blandt en hønsebesætning optrådte i omegnen af Skien difteri.

Enkelte tilfælde af ondartet katarhalfeber forekom.

Tuberkulosen opgives at være ikke ualmindelig blandt Telemarks-kvæget.

Husdyrrøgten skildres i nedre Telemarken som god, men mindre ilfredsstillende i de øvre fjeldbygder.

Der lægges mere vægt på avlen end før, specielt er man strengere med valget af springtyre.

I omegnen af Skien benyttes dyrlæger ikke lidet, mens kvaksalvere ellers i amtet synes at tilfredsstille kravet til dyrlægehjælp hos private.

De vigtigste husdyrsyg-
(*Cas des maladies des animaux domestiques indi-*
Bratsberg)

Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	Hest (<i>Cheval</i>). 5 530.			Ko (<i>Bétail</i>). 39 784.		
	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	8	-	8	33	1	32
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	1	1	-
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	10	-	-	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	16	-	-	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	19	9	2
Strålesvamp (<i>Actinomycosis</i>)	-	-	-	1	1	-
Sædstrengsførhærdelse og Bringesvulster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>)	10	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	-	-	-	1	-	1
Difteri (<i>Diphtheria</i>)	-	-	-	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>)	1	-	-	4	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	42	-	1	5	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	5	-	1	3	1	1
Fordøielsessygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	66	-	3	105	3	2
Akut diarrhoe og blodgang (<i>Diarrhoea acuta et dysenteria</i>)	-	-	-	4	-	-
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	6	-	1
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	4	-	1	6	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	5	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	4	4	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	1	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	2	-	-	24	3	2
Benskørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	17	-	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	2	-	-	2	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>)	29	-	-	5	-	-
Lus (<i>Pediculinae</i>)	32	-	-	53	-	-

domme i Bratsberg amt i 1889.
*qués par les vétérinaires dans le département de
en 1889).*

Får (<i>Mouton</i>). 58 792.			Ged (<i>Chvrée</i>). 10 360.			Svin (<i>Porc</i>). 3 299.			Hund (<i>Chien</i>).			Fjærkræ. (<i>Volailles</i>).	
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	dræbte og døde. (<i>abatthus et morts</i>).
	dræbte. (<i>abatthus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abatthus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abatthus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abatthus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		
5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	1	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	12	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	6	6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-
3	-	2	-	-	-	14	1	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	1	-	-	-	-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (<i>Nombre des animaux au 31 dec. 1875</i>):		Hest (<i>Cheval</i>). 5 530.		Ko (<i>Bétail</i>). 39 784.	
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	35	3
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	4	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	-	-	-	40	1
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	18	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	46	28
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>)	-	-	-	12	3
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	49	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	8	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Kriethiasis</i>)	4	-	-	1	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	28	-	-	1	-
Kræft (<i>Carcinoma et Sarcoma</i>)	3	-	-	-	-

Får. (<i>Mouton</i>). 58 792.			Ged. (<i>Chèvre</i>). 10 360.			Svin. (<i>Porc</i>). 3 299.			Hund. (<i>Chien</i>).			Fjærkræ. (<i>Volailles</i>).	
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	dræbte og døde. (<i>abattus et morts</i>).
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		
4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	3	1	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
6	.	.	1	.	.	10	.	.	2	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Lister og Mandals amt.

De to indberettende og i amtet boende dyrlæger, hvoraf den ene er amtsdyrlæge, beskriver sundhedstilstanden som god; af smitsomme sygdomme forekom kun tilfælde af miltbrand og fåreskab, den sidste i herrederne Søgne og Gribestad. Interessen for kvægavlen er i stigning; kvægracerne er meget opblandet med Airshirestammen; dog klages over at fodring og pleie ikke svarer til den interesse, man ellers viser for husdyravlen.

Dyrlægernes hjælp benyttes næsten kun i den nærmeste omkreds af hans bopæl.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques
département de Lister

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec 1875):	Hest (Cheval). 3 257.			Ko (Bétail). 40 480.		
Sygdomme. (Maladies).	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	1	-	1	12	-	12
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	3	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	3	1	1	-	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	22	-	-	4	-	-
Lunge- og Brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	-	-	-	1	1	-
Fordøielsessygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	27	-	-	32	-	-
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	1	-	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	1	-	-	2	-	2
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	-	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	2	-	-	3	-	-
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	11	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	-	-	-	-	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>)	-	-	-	1	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	-	-	-	-	-	-
Lus (<i>Pediculinae</i>)	-	-	-	16	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	3	1	-
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	1	-	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placentæ</i>)	-	-	-	21	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	3	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	45	10	2
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>)	-	-	-	2	-	-
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	20	-	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	4	-	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	2	-	-	1	1	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	12	-	-	-	-	-

i Lister og Mandals amt.

*indiqués par les vétérinaires dans le
et Mandal en 1889).*

Får (<i>Mouton</i>). 49 806.			Ged (<i>Chèvre</i>). 12 068.			Svin (<i>Porc</i>). 953.			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte (<i>abattus</i>).	døde (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
.	.	.	.	.	.	5	.	5	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	1	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.
.	.	.	.	.	.	3	.	.	3	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	.	.
70	10	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
3	.	.	.	.	.	2	.	.	1	.	.

Stavanger amt.

I amtet boedede i 1889 3 dyrlæger, hvoraf 2 amtsdyrlæger.

Sundhedstilstanden angives som idethele god; dog synes miltbrand at være temmelig udbredt og i tiltagende.

De almindeligste sygdomme har været miltbrand, kalvningsfeber, bråset, blodpis, øienbetændelse hos fåret samt ondartet katarthalfieber.

Foruden de på den skematiske liste opførte tilfælde af bråset hos fåret anmeldtes fra 60 færeeiere 239 tilfælde, som ikke kom under dyrlægens tilsyn. Sygdommen optrådte i dette år ualmindelig hyppigt fra september til årets udgang, hvilket tilskrives den snebare vinter. Dyrlæge Jessen anslår årstabet ved denne sygdom inden amtet til 15—20 000 kr.

I 5 besætninger optrådte ondartet klovsyge med 33 tilfælde; sygdommen indførtes med engelske får; i to besætninger var det kun de indførte dyr som angrebes. Sygdommen havde et snigende forløb; kun i de færreste tilfælde haltedde dyrene. Konstant fandtes forøget varme i klovene, ømhed for tryk, løsning af klovhornet fra bløddelene og ildelugtende sero-purulent afsondring i klovvigene og under de løsnede partier af hornvævet. Løsningen begyndte altid fra hoven indvendig i klovvigene. Flere af de klovsyge dyr havde samtidig hul hornvæg (Jessen).

Ondartet katarthalfieber optræder hvert år i ikke så få færebesætninger; den er her mere smitsom og mere ondartet end hos kvæget. Er den først kommen ind i en færebesætning, angribes i reglen et større antal dyr i løbet af kort tid af sygdommen, som hos de fleste medfører døden (Jessen).

Fra Stavanger distrikt opføres to tilfælde af «bråtesyge» (*cerebrospinal meningit?*) hos geden.

Hos hunden har Jessen observeret et tilfælde af sukkersyge.

Af difterit hos høns opføres 10 tiltælde, hvoraf de 6 døde, de 4 dræbtes.

I Haugesunds distrikt siges hudpleien at være meget forsømt og lus meget udbredt blandt husdyrene.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques indi-
Stavanger

Sygdomme. (Maladies).	Hest (Cheval). 8 950.			Kvæg (Bétail). 55 619.		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	8	-	8	21	7	14
Bråsot (<i>Morbus epizooticus acutissimus ovis</i>)	-	-	-	-	-	-
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	19	-	12
Lungesyge (Influenza, Tyfus) (<i>Pleuropneumonia contagiosa equi</i>)	6	-	2	-	-	-
Såkaldet ondartet klovesyge hos fåret (<i>Paronychia contagiosa ovis</i>)	-	-	-	-	-	-
Rødsyge («Rothlauf») (<i>Morbus ruber</i>)	-	-	-	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	3	-	-	-	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	1	-	-	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	6	2	-	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	7	1	-
Sædstrengsforhærdelse og Bringesvulster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>)	4	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	3	1	-	-	-	-
Difteri (<i>Diphtheria</i>)	-	-	-	-	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	16	-	-	-	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	1	-	-	1	-	1
Fordøielsessygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	35	-	1	57	2	1
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	11	-	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	1	-	-	2	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	4	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	2	2	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	2	2	-
Blodpis («Nyrebetændelse») <i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	-	-	-	16	1	-
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	9	-	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-

i Stavanger amt i 1889.

*qués par les vétérinaires dans le département de
en 1889).*

Får (<i>Mouton</i>). 207 689.			Ged (<i>Chèvre</i>). 16 580.			Svin (<i>Porc</i>). 3 788.			Hund (<i>Chien</i>).			Fjærkræ. (<i>Volailles</i>).	
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	dræbte og døde. (<i>abattus et morts</i>).
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
97	5	92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	4	-	-	1	-	-	-	-
26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	-	1	-	-	-	-

Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	Hest (<i>Cheval</i>). 8 950.			Ko (<i>Bétail</i>). 55 619.		
	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		døde. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		døde. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Hududslet (<i>Eczema</i>)	4	-	-	2	-	-
Lus (<i>Pediculinæ</i>)	24	-	-	366	-	-
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	17	3	1
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	1	-	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	-	-	-	18	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	6	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	10	5	-
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septicæmia puerp.</i>)	-	-	-	1	1	-
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	17	-	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	2	-	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Krithiasis</i>)	2	-	-	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	15	-	-	-	-	-
Hjerne- og rygmarvsbetændelse (<i>Meningitis cerebrospinalis</i>)	-	-	-	1	-	-

Søndre Bergenhus amt.

Amtet har 3 dyrlæger, som alle er amtsdyrlæger, hvoraf den ene dog er bosat i Bergens by.

Sundhedstilstanden angives som nogenlunde god. Speradiske tilfælde af miltbrand, ondartet katarrhalfeber og hvalpesyge er forekommet. Kværke optrådte temmeligt udbredt inden Sveens herred; ellers kun speradisk inden amtet. Akut luftveiskatarrh optræder ikke sjældent om våren hos hestene i Voss distrikt, hvilket tilskrives den kolde og stærke østenvind. Meget udbredt var fordøielses-sygdomme hos kvæget, i flere tilfælde temmelig ondartet med dødelig udgang; årsagen hertil antages at være den store tørke med deraf følgende slet drikkevand, samt dårlig ventilation i fjøset (Lekven).

Fra Voss indberettes om en fordøielsessygdom af egen art. Sygdommen beskrives som en kronisk indigestion, hvorunder koen magres af; den vrager det gode foder, mens den æder stivelse, halm og simpelt hø. Gødningen bliver tør med slimet belæg; det stinker af munden og melken er ildelugtende; den kommer hyppigst en 14 dage efter kalvningen; under behandling pleier dyrene at komme sig. (Fleischer).

Miltbrand optræder hyppigst i herrederne Aarstad, Strudshavn, Fane og Haus. Samtlige dyrlæger er tilbøielige til at tilskrive miltbrandens tiltagen den almindelige fodring med melaffald, hvilket, om det end ikke direkte betinger sygdommen, dog antages at øge dispositionen for smitte.

Bråsot «snaresygen» blandt fåret er meget udbredt; ikke alle tilfælde af denne sygdom anmeldes. Den angriber mest lam og yngre får i månederne september og oktober; sygdommen skal holde sig til græsgange, hvor der før er døde dyr af samme sygdom.

Ondartet klovesyge indførtes med en skotsk vædder til Kvindherred; kun 9 dyr angrebes.

Fra Søndhordlands distrikt opføres flere tilfælde af cerebrospinalmeningit, der her almindelig benævnes «bråtesyge»; sygdommen optrådte i sommer- og høstmånederne blandt kvæg og får. (Smith).

Kalvekastning er stationær på enkelte gårde i Voss distrikt.

Tuberkulose ser dyrlægen lidet til, men det angives, at man ved slagting ofte finder koen «uren».

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques
de Bergénhus

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):	Hest (<i>Cheval</i>). 6 657.		Ko (<i>Bétail</i>). 86 687.			
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	5	-	4	45	8	34
Raslesyge (Miltbrandsemfysem, «Rauschbrand») (<i>Anthrax emphysematosus</i>)	-	-	-	3	-	3
Bråset (<i>Morbus epizooticus acutissimus ovis</i>)	-	-	-	-	-	-
Ondartetkatarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	13	7	2
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	-	-	-	-	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	1	-	-	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	9	-	1	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	8	8	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	2	-	1	-	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	8	-	-	4	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	12	1	4	3	-	2
Fordøielssygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	76	2	5	591	35	12
Akut diarrhoe og blodgang (<i>Diarrhoea acuta et dysenteria</i>)	-	-	-	1	-	1
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	48	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	19	-	-	-	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	2	-	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	2	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	3	-	1	52	8	4
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	26	8	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	1	-	-	2	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>)	-	-	-	4	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	-	-	-	15	-	-
Lus (<i>Pediculinae</i>)	77	-	-	710	-	-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (<i>Nombre des aminaux au 31 dec. 1875</i>) :	Hest. (<i>Cheval</i>). 6 657.		Ko (<i>Bétail</i>). 86 687.			
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Uregelmæssige Fødsler (<i>Partus irregu- lares</i>)	-	-	-	19	5	2
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio pla- centæ</i>)	-	-	-	10	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	129	5	3
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	22	16	-
Børbetændelse og septichæmisk kalv- ningsfeber (<i>Febris puerperalis. Sep- tichæmia puerp.</i>)	-	-	-	18	5	3
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	65	-	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	37	1	-
Forfængenhed (<i>Hordeatio. Kriithiasis</i>)	1	-	-	1	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castra- tiones et ovariotomiæ</i>)	32	-	-	-	-	-
Hjerne- og rygmarvsbetændelse (<i>Menin- gitis cerebrospinalis epizootica</i>) . . .	-	-	-	16	3	1

Bergens by.

I byen var bosat 2 dyrlæger, hvoraf den ene fungerer som amtsdyrlæge i søndre Bergenhus amt, den anden som kommunedyrlæge i Bergen. Inden byen forekom 3 tilfælde af miltbrand hos hesten; kommunedyrlægen påpeger ønskeligheden af at have et sted inden byen, hvor obduktion af smittede dyr kunde foretages og hvor syge dyr kunde isoleres.

Ved kjødkontrollen konfiskeredes to grise som tintebefængte og en ko som tuberkuløs; i et tilfælde påvistes tilblending af vand til melken.

Til Bergen indførtes gennem 4 meierier i 1889 ialt 1 109 243 liter melk; deraf var 520 453 liter skummet melk, 217 253 liter nysilet; for 337 314 liter mangler oplysning om, enten den var skummet eller nysilet; desuden 34 223 liter fløde. Herved er dog at bemærke, at opgaver mangler for hele året fra et femte meieri, og fra et andet for de første 4 måneder af året; indførselsøgningen fra forrige år angives til 224 483 liter.

På politikammeret anmeldtes i 1889 198 hunde.

Kommunedyrlæge Nielsen, som med stipendium af staten har det hverv at undersøge smitsomme sygdomme blandt husdyrene for vestlandet, foretog under en stipendiereise endel forsøg ved den kgl. danske veterinær- og landbohøiskoles patologiske laboratorium. Forsøgene gik ud på at rendyrke bråstmikroben og overføre den til andre dyr. Fra et ca. $\frac{3}{4}$ år gammelt indtørret stykke af en nyre fra et af bråst død får foretog han såninger i næringsglas og og podninger til markmus, marsvin, 3 lam og 1 høne. Han tror at have fået en kultur af bråstmikroben, der i det væsentlige skulde ligne raslesygens bacil. Ved podning til marsvin døde disse af fænomener lignende raslesygens, når denne overføres til disse dyr; enkelte mus døde også. Derimod lykkedes det ikke at smitte fårene. Da der imidlertid kun stod et begrændset antal marsvin til hans rådighed og da den i kulturen voksende anaërobe mikrob hurtigt uddøde, kunde der ikke af de gjorte forsøg drages endgyldige slutninger hverken med hensyn til den rendyrkede mikrob eller til hvorvidt bråst og raslesygen er nærbeslægtede eller identiske sygdomme.

På en tunge, der indsendtes til ham fra Hardanger, af en kalv der var død af såkaldt «tungeanthrax» lykkedes det ham at påvise, at sygdommen ikke var den egentlige miltbrand men derimod raslesyge, hvis mikrob med de karakteristiske endestående sporer fandtes i de udbredte blødninger mellem muskeltrådene i tungen. Nielsen antyder, at det muligens oftere kunde forholde sig så, at den såkaldte tungeanthrax ikke var anthrax men raslesyge (latinsk: *anthrax emphysematosus*; fransk: *charbon symptomatique*; tysk: Rauschbrand, dansk: miltbrandsemfysem).

En afhandling af Nielsen om ondartet katarrhalfeber er trykt som bilag no. 2.

De vigtigste husdyrsygdomme i Bergen i 1889.
(Cas des maladies des animaux domestiques indiqués par les vétérinaires dans la ville de Bergen en 1889).

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au dec. 1875 :	Hest (Cheval). 174.			Ko (Bétail). 113.			Hund (Chien).		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Sygdomme. (Maladies).									
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Fordøielsessygdomme (indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	5	-	-	3	-	-	-	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	5	-	-	1	-	-	2	-	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	1	-	-	-	-	-

Nordre Bergenhus amt.

Af 3 inden amtet bosatte dyrlæger antages kun den ene, der er amtsdyrlæge, at praktisere.

Sundhedstilstanden var i årets løb mindre god, antagelig grundet på den foregående tørre sommer og den deraf betingede mindre gode høst. Benskjørhed var derfor meget udbredt blandt kvæget. Miltbrand optrådte med spredte tilfælde; i Hornindal døde 5 køer, samt 1 gris og 1 kat, der havde nydt af kjødet.

Blodpis, som her kaldes «hagesyge», var temmelig almindelig på vårparten.

Ondartet katarrahæber optræder fremdeles ikke sjældent, særlig i Guddalen, — hvor der på gården Langeland af 13 kreaturer i en besætning døde 7, i en anden døde 2 af 6, samt i Nordfjord, hvor der på gården Mjellem i Hejen døde 11 kreaturer.

Bedsk og bitter melk forekom i flere besætninger.

Dreiesyge hos fåret ligeledes. Tinter hos svinet ikke ualmindelige på grund af manglende priveter på bondegårdene.

Husdyrrøgten og husdyravlen står meget tilbage. Der forees altfor knapt og holdes for store besætninger i forhold til fodermængden; et moment til at opretholde denne dårlige skik er det, at føderådsfolkene ofte skal have afkastningen af et eller flere dyr. Hudpleien er også meget forsømt og lus er meget almindeligt at træffe.

I Sogn er der forsøgt krydsning af hesteracen med Gudbrandsdalshesten. Dyrlæge Hall udtaler, at disse krydsningsforsøg er totalt mislykkede, fordi betingelserne for bedre opdræt og bedre havnegange ikke er tilstede, ligesom han også antar, at fjordhestens og dølehestens ydre og indre individuelle eiendommeligheder divergerer for meget, til at et godt resultat kan nås.

Bedre resultat giver krydsning af fåret med cheviotvæddere; det herved fremkomne afkom degenerer ikke let og trives godt. Exporten til England, som i 1889 antog større dimensioner, har begunstiget i høj grad efterspørgslen efter bedre racedyr.

Næsten i hver bygd inden amtet findes en kvaksalver.

Dyrlæge Hall udtaler, at det af kommunedyrlæge Nielsen i Bergen ledede bakteriologiske laboratorium har været af overordentlig nytte for dyrlægens virksomhed og virket til en klarere opfatning af flere af de smitsomme husdyrsygdomme.

De vigtigste husdyrsygdomme i Nordre Bergenhus Amt i 1889.
(Cas des maladies des animaux domestiques indiqués par les vétérinaires dans le département de Bergenhus-Nord en 1889).

Antal husdyr den 31te decbr. 1875). (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):	Hest (Cheval). 9 252.			Ko (Bétail). 92 360.			Svin (Pore). 9 625.		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Sygdomme. Maladies.									
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	-	-	-	8	-	8	1	1	-
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	49	8	14	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Forfølsessygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) <i>Morbi apparatus digestionis</i>	39	-	3	-	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse»). (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobi- naemia</i>)	-	-	-	23	5	2	-	-	-
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	154	-	-	-	-	-
Lus (<i>Pediculinae</i>)	130	-	-	312	-	-	-	-	-
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	32	-	-	-	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	76	-	-	-	-	-	-	-	-

Søndre Trondhjems amt.

Af 6 i amtet bosatte dyrlæger var 14 amtsdyrlæger.

Sundhedstilstanden beskrives som god. Af smitsomme sygdomme forekom miltbrand, hvalpesyge, blodpis. smitsom kastning. Benskjørhed optrådte ikke sjældent i Selbo og Tydalen. Kalvningsfeber forekom af og til i omegnen af Trondhjem.

Tuberkulose angives at være stationær på en gård i Strinden; der slagtedes 6 kyr for denne sygdom i løbet af året, Sygdommen skal være indført til gården med dyr indkjøbte fra Slesvig-Holsten for 50—60 år tilbage; siden den tid er der hos kvæget på gården ofte ved slagtning fundet dels lungetuberkulose dels perlesyge.

De fleste dyrlæger er enige om at beklage, at husdyravlen fremdeles står tilbage, skjøndt det ikke kan nægtes, at der i de senere år er gjort fremskridt specielt i distrikterne omkring Trondhjem. Kreaturene er små, mest blandingsracer; fra Selbo og Tydalen angives hudpleien at være meget mangelfuld og fjøsene små og trange. Amtets landhusholdningsselskab udtaler, at husdyravlen og husdyrrøgen vistnok står langt tilbage i de sidstnævnte herreder, uden at dog tilstanden kan siges at være værre der end andre steder i amtet; i det senere er der dog skeet betydelige fremskridt.

Kvaksalvere anvendes fremdeles meget inden amtet.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques indi-
de Trondhjem-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):		Hest (Cheval). 9 764.		Ko (Bétail). 69 319.		
Sygdomme. (Maladies).	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	-	-	-	1	-	1
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	4	4	-
Lungesyge (Influenza, Tyfus) (<i>Pleuropneumonia contagiosa equi</i>)	2	-	1	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	2	-	-	-	-	-
Neldefeber (<i>Urticaria</i>)	3	-	-	-	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	12	-	-	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	10	9	-
Sædstrengsforhærdelse og Bringesvulster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>)	1	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	83	-	-	3	3	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	3	1	-	-	-	-
Fordøielsessygdomme. (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestionis</i>)	94	1	1	109	6	1
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	6	1	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	1	1	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	1	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	1	1	-	24	1	2
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	32	-	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	17	-	-	3	-	-
Ringorm (<i>Tricophyton tonsurans</i>)	-	-	-	5	-	-
Lus (<i>Pediculinae</i>)	106	-	-	397	-	-
Uregelmæssige fødsler (<i>Partus irregulares</i>)	-	-	-	37	4	-
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	2	-	-
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	-	-	-	42	1	-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875 : (<i>Nombre des animaux au 31 dec. 1875</i>):		Hest (<i>Cheval</i>).		Kvæg (<i>Bétail</i>).		
Sygdomme. (<i>Maladies</i>).	syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	8	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	26	8	4
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>	-	-	-	31	7	-
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	-	-	-	22	1	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	34	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomix</i>)	116	-	-	-	-	-

Nordre Trondhjems amt.

Amtet talte 8 dyrlæger, som alle var offentlig ansatte.

Sygeligheden blandt husdyrene var i årets løb liden. Af smitsomme sygdomme forekom enkeltvis miltbrand, ondartet katarrrhøfeber, hvalpesyge og kværke. Blandt svinene angives pletfeber at være temmelig almindelig. Denne sygdom antages af enkelte dyrlæger at være den samme som miltbrandsrosen (rødsyge). Efter de meddelte sygdomssymptomer synes sygdommen dog ikke at være den egentlige rødsyge (Rothlauf) men den såkaldte knuderosen (*erythema nodosum*). Det anføres at sygdommen i enkelte distrikter er stationær; den viser sig med feber og brunviolette ophøiede pletter på huden.

På grund af den tørre sommer anføres at benskjørhed og for-døielssesygdomme forekom meget almindeligt blandt kvæget i Stenkjær og Levanger dyrlægedistrikt.

Fra Overhalden meddeles, at sansen for et forbedret kreaturstel og hensigtsmæssig opførelse og indredning af fæhuse har gjort betydelige fremskridt i de senere år; i de andre distrikter synes derimod røgten og stellet at stå væsentlig på samme trin som før. Nogen fast kvægstamme synes intetsteds udviklet. Derimod er der oparbejdet en fårerace, Tauteracen, som holder sig godt. Pelsen er fortrinlig og kropformen antagelig. Gode væddere af denne race veier ialmindelighed op til 30—36 kg., undertiden op til 50 kg. (død vægt), fårene fra 18 til 28 kg.

Denne fårerace har sit navn efter en liden ø: Tautra eller Tautren (dansk: Tuderøen) som ligger i Trondhjemsfjorden udenfor Frosten og henhører under Leksviken præstegjæld. Fåreracen nedstammer sandsynligvis fra en fårerace, som blev oparbejdet der i forrige århundrede af en præst, Hans Thode, som fra 1757 var sognepræst til Leksviken; han købte af kommandørkaptein Lerche Tautren for 6 700 rigsdaler og erholdt i 1777 af det kgl. danske landhusholdningsselskab dets 2den guldmedalje. «for fåreavl, nemlig for en fårehjord, bestående af 206 stkr. af engelsk race samt for den selskabet meddelte beskrivelse over behandlingsmåden med sit schæferi på Tuterøen» (Kjøbenhavns adresse avis for 1777, no 23; det danske landhusholdningsselskabs skrifter, 4 bd., pag. 38, fortalen). Efter dette — som er meddelt efter Erlandsens: «Geistligheden i Trondhjems stift», — skulde altså Tauterracen oprindelig stamme fra indførte engelske eller skotske får i forrige århundrede. Landbrugsdirektøren har på

henvendelse meddelt, at han antar, at disse får nedstammer fra indførte Merinos, hvilken antagelse han bygger på dyrenes udseende navnlig hovedets bygning, den krumme næse, den brede nedover mod munden tilspidsede hjerneskal, uldens udseende og dens vækst nedover på benene og frem i ansigtet. På Tautra var i munketiden et kloster, men om nogen fåreavl i munketiden her savnes oplysninger.

Dyrlægehjælp benyttes temmelig almindelig inden amtet; kun i det noget afsides liggende Leksviken præstegjæld er kvaksalveriet udbredt; hudpleien her er meget forsømt og skab og lus blandt creaturene meget udbredt.

De vigtigste husdyrsygdomme
(Cas des maladies des animaux domestiques indi-
Trondhiem.

Sygdomme. (Maladies).	Hest (Cheval). 9 107.			Ko (Bétail). 48 481.		
	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus).	døde. (morts).
Miltbrand (<i>Anthrax</i>)	-	-	-	3	-	3
Ondartet katarrhalfeber (<i>Febris catarrhalis maligna</i>)	-	-	-	5	1	3
Lungesyge (Influenza, Tyfus) (<i>Pleuropneumonia contagiosa equi</i>)	3	-	1	-	-	-
Rosen (<i>Erysipelas</i>)	8	-	-	2	-	-
Kværke (<i>Adenitis contagiosa equi</i>)	45	-	3	-	-	-
Tuberkulose (<i>Tuberculosis</i>)	-	-	-	1	1	-
Sædstringsforhærdelse og Bringesvulster (<i>Fibromycoma. Ascococcus</i>)	2	-	-	-	-	-
Hvalpesyge (<i>Febris catarrhalis epizootica canum</i>)	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe (<i>Tetanus</i>)	1	-	1	-	-	-
Kopper (<i>Variola, Vaccina et Ovina</i>)	-	-	-	29	-	-
Luftveiskatarrh og strengel (<i>Koryza, Pharyngitis et Bronchitis</i>)	223	-	3	-	-	-
Lunge- og brystbetændelse (<i>Pneumonia et Pleuritis</i>)	12	1	1	10	1	-
Fordøielssygdomme (Indigestion, kolik, forstoppelse, mave- og tarmkatarrh, diarrhoe) (<i>Morbi apparatus digestivus</i>)	153	1	6	194	4	2
Trommesyge (<i>Tympanitis</i>)	-	-	-	16	1	-
Forgiftninger (<i>Intoxicaciones</i>)	-	-	-	3	-	1
Lutterstald (<i>Diabetes insipidus</i>)	-	-	-	1	-	-
Indvoldsorme (<i>Helminthiasis</i>)	14	-	-	-	-	-
Flyndersyge (Ikter) (<i>Distomatosis</i>)	-	-	-	1	-	-
Akut hjernebetændelse (<i>Meningitis acuta</i>)	-	-	-	4	1	-
Kronisk hjernebetændelse (Koller) (<i>Hydrocephalus chronicus</i>)	1	-	-	-	-	-
Blodpis («Nyrebetændelse») (<i>Hæmoglobinuria. Hæmoglobinaemia</i>)	9	-	3	24	1	2
Benskjørhed (Slikkesyge) (<i>Osteomalacia</i>)	-	-	-	91	2	-
Sveksot (<i>Rachitis</i>)	-	-	-	-	-	-
Hududslet (<i>Eczema</i>)	-	-	-	1	-	-
Skab (<i>Scabies</i>)	6	-	-	54	-	-
Lus (<i>Pediculinæ</i>)	43	-	-	649	-	-

Antal husdyr den 31te decbr. 1875: (Nombre des animaux au 31 dec. 1875):		Hest (Cheval).		Ko (Bétail).		
Sygdomme. (Maladies).	syge. (cas traités).	deraf		syge. (cas traités).	deraf	
		dræbte. (abattus).	døde. (morts).		dræbte. (abattus)	døde. (morts).
Uregelmæssige Eødsler (<i>Partus irregulares</i>)	1	-	-	31	-	3
Børkrængning (<i>Inversio uteri</i>)	-	-	-	2	-	1
Tilbageholdt efterbyrd (<i>Retentio placenta</i>)	1	-	-	60	1	1
Smitsom kastning (<i>Abortus epizooticus</i>)	-	-	-	15	-	-
Kalvningsfeber (Melkefeber) (<i>Eclampsia puerperalis</i>)	-	-	-	19	10	-
Børbetændelse og septichæmisk kalvningsfeber (<i>Febris puerperalis. Septichæmia puerp.</i>)	-	-	-	20	3	-
Yverbetændelse (<i>Mastitis</i>)	2	-	-	37	-	-
Melkefeil (<i>Vitia lactis</i>)	-	-	-	98	-	-
Kastrationer og Udbødninger (<i>Castrationes et ovariectomiae</i>)	205	-	-	2	-	-

Får (<i>Mouton</i>).			Ged (<i>Chèvre</i>).			Svin (<i>Porc</i>).			Hund (<i>Chien</i>).		
syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf		syge. (<i>cas traités</i>).	deraf	
	dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).		dræbte. (<i>abattus</i>).	døde. (<i>morts</i>).
2	-	-	-	-	-	15	-	2	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
51	1	-	-	-	-	167	-	-	2	-	-

Bilag 1.

Forholdsregler

til befølgelse med hensyn til ondartet klovsyge hos får:

Findes et eller flere dyr i en besætning angrebet af ondartet klovsyge, hvilken sygdom er underkastet det offentliges tilsyn, skal snarest muligt tilkaldes en autoriseret dyrlæge eller derom gjøres anmeldelse til politiet, jfr. justitsdepartementets cirkulære af 26de februar 1887, hvorhos forholdes på følgende måde:

1. De syge dyr afsondres fra de sunde. Er den større del af besætningen angrebet, skal de sunde dyr, efterat fødderne ere omhyggelig afvaskede og desinficerede med karbolopløsning (5 pct.) eller, hvis dyrlægen selv kan udføre det, med sublimatopløsning (2 pro mille) samt alle ulden vedhængende gjødseldele ere afklippede, henflyttes til et særskilt sted med fast tør bund og rigelig tør strøelse. Er et mindre antal dyr angrebne, skal disse fjernes og hensættes paa et afsondret sted, faarefjøsset (eller kvien) desinficeres ved at det øverste gjødsellag fjernes i en dybde af 15 centimeter (ca. 6 tommer), vægge og alt træværk afvaskes med kloralkopløsning ($\frac{1}{2}$ kg. (1 ₤) til 1 bøtte vand), gulvet oversprøites med karbolvand ($\frac{1}{2}$ liter rå karbolsyre til 16 liter vand) og forsynes med et lag ren tør strøelse. Derpå indsættes de sunde dyr igjen i fjøset, efterat fødderne ere omhyggelig afvaskede og desinficerede paa den ovenfor angivne måde.
2. Den ved fjøsets udrensning bortfjernede inficerede gjødning nedgraves og transporteres til nedgravningsstedet i en tæt kassebåre, idet det omhyggelig påsees, at intet spildes.
3. De af sygdommen angrebne dyr må, sålænge sygdommen varer, ikke føres udenfor det rum, hvori de stå afsondrede.
4. I dette rum må enhver, som træder ind, bruge en særskilt fodbedækning, der senere tilintetgøres.

5. Er ondartet klovsyge optrådt i en besætning, må kun de får føres på fællesbeiter, som i 1 måned ikke har havt, hverken direkte eller indirekte, samkvem med syge får. Dette kan endvidere først tillades, efterat det ved omhyggelig undersøgelse er sikkert konstateret, at fårene ere fuldstændig friske, og efterat de, umiddelbart førend de ledes til fjelds, ere underkastede en desinfektion som ovenfor angivet.
6. Nårsomhelst nye tilfælde skulde udbryde i en besætning, er eieren forpligtet til strax at tilkalde dyrlægen eller gjøre anmeldelse herom til politiet.
7. Bortsalg af levende dyr fra en angreben besætning må ikke finde sted før mindst en måned, efterat sygdommen af dyrlæge er erklæret for ophørt, og alt er omhyggelig desinficeret. Hvor dyrlæge ikke findes, må et fjerdingår være hengået, siden tegn på sygdommen iagttoges. På får, som slagtes i angrebne besætninger, må efter slagtingen alle 4 ben afhugges og nedgraves.
8. Tilsynet med den angrebne besætning sker så ofte, som det af den behandlende dyrlæge findes nødvendigt, dog ikke hyppigere end 1 gang ugentlig.
9. Helbredede dyr må, efter at være nøie undersøgte på alle fødder og efter at være omhyggelig desinficerede, først hensættes til observation paa et særskilt sted i 3 uger, førend de bringes sammen med den sunde flok.

Disse forskrifter træde straks i kraft.

De under 11te januar 1876 af mig udfærdigede «forholdsregler til befølgelse med hensyn til ondartet klovsyge hos får» træde samtidig ud af kraft.

Kristiania den 25de februar 1889.

L. D a h l.

Bilag II.

Om ondartet katarrhalfeber.

Af kommunedryrlæge Ivar Nielsen, Bergen.

Der er neppe nogen sygdom hos kvæget, der under forskellige forhold optræder med så vexlende former, som den ondartede katarrhalfeber (tyskernes «bösaartige Kopfkrankheit»¹⁾. Når man i ældre håndbøger søger oplysning om denne sygdom, får man at vide, at den beror på en diphtheritisk betændelse i næsen med bihuler, særlig pandehulerne. For at forklare sygdommens ætiologi, opmarscherer som sædvanlig hele den hær af de forskellige påvirkninger, som fremkalder forkjølelse. Röhl²⁾ (1876) tilføier dog, at han betvivler at disse ætiologiske momenter alene formår at fremkalde en så heftig sygdom og tilføier, at når katarrhalfeberen virkelig er en diphtherit, må der vel endnu være et specifikt agens med i spillet. Pütz³⁾ (1882) inddeler sygdommen i 2 former, af hvilke den mildere skulde bestå i en katarrh af øiets og respirationsorganernes slimhinder, medens den ondartede form var kompliceret med lidelser i fordøielses-, urin- og kjønsorganerne, idet den katarrhalske proces var snart mere, snart mindre udbredt til disse organer. Han anser sygdommens ætiologi som meget dunkel, men synes dog at hælde til den anskuelse, at sygdommen er en infektionssygdom, altså af parasitær oprindelse. — I en af de sidst udkomne håndbøger i veterinærpathologien (Friedberger und Fröhners) defineres sygdommen som en almenlidelse, ved hvilken øiets, respirationsorganernes, fordøielseskanalens, urin- og kjønsredskabernes slimhinder er angrebet i forskjellig grad — katarrhalsk, krupøs, diphtheritisk — og som ledsages af en udpræget hjernedepression. Ikke sjældent angribes kun et enkelt organ, men hyppigst angribes flere samtidig. Sygdommen angives at være i meget ringe grad smitsom, og direkte overførelse af smitten sjældent iagttaget. Sygdommens egentlige årsag søges derfor i et staldmiasme, som navnlig skulde udvikles i fugtige, urene stalde, slet ventilerede, og med mangel-

¹⁾ Kaldes også: bösaartiges Katarrhalfieber, brandiger Kopfkatarrrh, *koryza maligna*.

²⁾ Röhl: Pathologie und Therapie. 1876.

³⁾ Pütz: Die Seuchen und Herdekrankheiten unserer Hausthiere. 1882.

fuldt afløb for urinen. — Den samme opfattelse af sygdommen fremholder Bugnion¹⁾ og baserer den på en nøiagtig undersøgelse af et stort antal sygdomstilfælde.

Den tidligere opfattelse af sygdommen som en, i ethvert tilfælde i sin begyndelse, lokal diphteritisk lidelse af næsens og bihulers samt øiets slimhinder, der har givet sygdommen sit tyske og tillige sit franske navn (*Ophthalmie épizootique maligne*, — *koryza ophthalmique*), har man vistnok nu almindelig forladt, og med den nyere opfattelse af sygdommen som en almenliden, med lokalisationer til forskellige organer, står vor betegnelse, «ondartet katarrhalfeber», i god samklang.

Med hensyn til sygdommens ætiologi, er de forskellige opfatninger for tiden meget divergerende. Der gives sikkert dem, som endnu holder på forkjølelse som den eneste årsag til sygdommen, og den måde, hvorpå sygdommen i flere tilfælde kan optræde, synes også at støtte deres antagelse, som nægter, at vi i katarrhalfeberen har med en specifik infektionssygdom at gøre. Imidlertid optræder den til andre tider, og særlig i sin egentlige hjemstavn — bjergegne — på en sådan måde, at dens karakter, som en specifik infektionssygdom ikke kan miskjendes. Men selv de, som opfatter sygdommen på denne måde, er endnu i tvivl om, hvorvidt den må ansees som rent miasmatiske, eller som miasmatiske-kontagios. Til gunst for den førstnævnte opfatning taler den omstændighed, at sygdommen ofte optræder sporadisk, selv i større besætninger, og at indpodningsforsøg hidtil uden undtagelse har givet et negativt resultat. Og når sygdommen da af og til har bredt sig til flere dyr i besætningen, har man forklaret de forskellige infektioner som hidrørende fra en fælles infektionskilde. Man har derfor desuagtet fastholdt sygdommens rent miasmatiske natur, og bestemt benægtet dens smitsomhed fra individ til individ. Selv de, som ikke tør benægte dens contagiositet, anser dog denne for meget ringe, og anfører dette som et differentiell-diagnostisk kriterium overfor kvægpesten, med hvilken sygdom katarrhalfeberen, når den særlig optræder som en intestinal affektion, kan frembyde stor lighed.

Årsagen til, at der med hensyn til sygdommens symptomatologi og ætiologi gjør sig så forskellige opfatninger gjældende, må vistnok for en del søges deri, at katarrhalfeberen på forskellige steder optræder med et forskjelligt præg, og med en betydelig varierende virulens. Således, som jeg mindes sygdommen fra de steder, hvor jeg har praktiseret i Danmark og Sverige, måtte man få indtrykket af at man havde med en

¹⁾ Bugnion: *Deutsche Zeitschrift für Thiermedizin.* 3 B., s. 63.

lokal sygdom i næsens og dens bihulers slimhinder at gjøre; jeg erindrer i ethvert tilfælde ikke der at have seet andre organer angrebne, og hvad smitsomheden angår, så man aldrig sygdommen brede sig til andre dyr i besætningen, uagtet man ofte lod det angrebne dyr stå på sin plads i fjøset.

Efter godhedsfuld meddelelse fra hr. lektor Jensen ved veterinærskolen i København, har sygdommen i Danmark kun paa et sted optraadt med en virkelig ondartet karakter, idet den 1886—87 og 88 optraadte på en gård under Lindenborg gods og i de 3 år dræbte 68 kreaturer, medens den ellers kun optræder med sporadiske, som regel dødelig endende tilfælde.

Hos os her på Vestlandet optræder sygdommen hyppigst meget ondartet, og det er ikke sjældent, at flere dyr angribes i en besætning, eller endog at hele besætningen uddør af sygdommen. Mest bekjendt og af størst interesse er sygdommens forekomst i en afsides fjelddal, Guddal, anneks til ytre Holmedåls præstegjæld i Søndfjord. Hr. kirkesanger J. Kalstad, som i en række af år har været bosat på stedet, har velvillig givet mig en del oplysninger om sygdommens forekomst der, som jeg her skal gjengive:

«I årene 1864 og 65 udbrod i Guddal sogn en ondartet sygdom på storfæet. Denne sygdom — af dyrlægen kaldet katarrhalfeber — optraadte først hos en enkelt mand, men udbredte sig i de påfølgende år til flere gårdbrugere, så den efter 4 à 5 års forløb var udbredt til 12—13 opsiddere, og anrettede skrækkelige ødelæggelser på fæet. Hvor sygdommen optraadte, krepereede oftest mere end halvdelen af besætningen allerede det første år. Dette gjentog sig år efter år, forsåvidt da vedkommende eier havde havt evne til at kjøbe nye dyr i stedet for de krepereede. Thi når sygdommen var begyndt på et sted, så holdt den sig der i årevis, tildels 10 à 12 år, dog med størst voldsomhed de 2—3 første år. I det hele har sygdommen forekommet hos 24 af sognets opsiddere, af hvilke over $\frac{1}{3}$ har tabt sin hele besætning mindst 2 gange.

Sygdommen optraadte altid på følgende måde: dyret holdt med et op at æde, havde af og til en let skjælvning, lig kuldegysninger; efter en eller to dage begyndte der at udflyde slimet vand af øinene, dels også af næsen, stærk hede i hovedet kunde iagttages, stærk diarrhoe, undertiden også blodpis indfandt sig, og efter 5—6 dages forløb påfulgte døden. Tildels begyndte sygdommen med diarrhoe, og da kreperte dyret efter et par dages forløb. Et angrebet dyr overstod næsten aldrig sygdommen, dog haves enkelte eksempler herpå, men dyret blev blindt efter sygdommens overgang.

Det var altid om vinteren, og da i månederne februar til maj, at sygdommen rasede. Den antoges at være smitsom; thi når et dyr havde fået sygdommen, så blev strax flere dyr i fjøset angrebne. Derimod hændte det ofte, at på gårde med flere opsidere blev den ene besætning angrebet, den anden gik fri, uagtet fjøsene stode lige ved hverandre. Ude på havnegangen gik ofte dyr af smittede besætninger sammen med dyr af friske, uden at de blev smittede, ligesom det yderst sjældent hændte, at noget dyr angrebes af sygdommen ude på havnegangen.

Da det offentlige var blevet gjort opmærksom på dette ødelæggende onde, blev adskillige forføininger truffet, for at hæmme det. Blandt andet hidsendtes en dyrlæge, der skulde opholde sig i bygden et par vintre i de måneder sygdommen grasserede, for at undersøge dens art, dens årsag, og om muligt undersøge, hvorvidt noget kunde gøres for at helbrede de angrebne dyr, eller dog hindre sygdommens udbrud. At helbrede angrebne dyr var nok lidet at håbe, hvorfor opmærksomheden særlig måtte fæstes ved at hindre sygdommens udbredelse. Dyrlægen påbød da streng afsondring af smittede dyr fra friske, smittede fjøs blev rensede og ud-røgede med klor m. m. Hvorvidt disse foranstaltninger havde den til-sigtede virkning, kan jeg ikke have nogen bestemt formening om. Sygdommen vedblev fremdeles at yttre sig, dels paa steder, hvor den i flere år havde raset, dels på steder, hvor den tidligere ikke var forekommet; men intetsteds optrådte den nu med den voldsomhed som i de første år af dens forekomst. Nu hændte det dog flere steder, at når besætningerne angrebes, så kreperte blot 2—3 dyr, og dermed holdt sygdommen op, medens tidligere, som anført, over halvdelen, og tildels næsten hele besætningen gik til, hvor sygdommen begyndte. Exempelvis kan anføres, at i en besætning på 24 nøtkreaturer angrebes og døde 17 i en vinter, og næste år, da besætningen igjen var udfyldt til 19 dyr, angrebes og kreperte 14.

Man forsøgte alt muligt for at forhindre denne ødelæggelse ved en bedre fodring, et bedre stel i det hele, byggede nye fjøse på ny grund, og enkelte skaffede sig nye besætninger af fremmede, aldeles friske dyr. Om sygdommen virkelig herved blev hindret, eller om den havde udraset, eller så at sige tabt sin magt, kan jeg ikke sige. Faktum er, at den forekom sjældnere og i en mildere grad i de senere år, og aftog mere og mere, indtil den ganske ophørte. Nu i de seneste 4 år har jeg ikke hørt, at noget tilfælde af denne sygdom har forekommet.»

Forrige år modtog jeg fra hr. amtsagronom Soldal i Nordlands amt meddelelse om, at en sygdom, som efter beskrivelsen må være ondartet katarrhalfeber, var optrådt i Saltdalen. Det første sted, hvor sygdom-

men udbrød var ved gården nedre Dræge, hvor den for 6 år siden dræbte 9 stkr. storfæ i løbet af 14 dage. Senere har den yttret sig til forskellige tider, snart sommer, snart vinter og vår, dog som oftest i august måned, på hvilken sidste tid den har vist sig mest ondartet, idet den da har angrebet så godt som hele besætninger. På nedre Dræge har eieren i disse år mistet 25 dyr af sygdommen. Det lader til, at sygdommen i de senere år har spredt sig til nabogårdene.

Såfremt man kunde sikkert stole på, at det for sygdommens første udbrud på disse steder angivne tidspunkter er korrekte, så vilde tilfældene være af stor interesse, fordi man vanskeligt kunde tænke sig, at en sygdom, med så liden direkte smitteevne kunde indføres til disse afsidesliggende steder, som særlig den gang havde og fremdeles har et meget indskrænket samkvem med omverdenen; og man kan så meget mindre antage dette, som sygdommen ikke vides at være optrådt i den nærmeste omkreds. De slutninger, som kunde drages heraf, skal jeg ikke komme nærmere ind på, fordi de vilde blive for vidtløftige at motivere, men kun anføre, at disse forhold, hvis de er rigtigt observerede, i høj grad fører tanken hen på en såkaldt »spontan» udvikling af smittestoffet, hvilket med vort nuværende kjendskab til smittestoffenes natur vel ikke vil sige andet, end at smittebærende parasiter kan udvikles fra ikke smittebærende (o: saprophyte) mikrober. Men desværre synes det, som om det opgivne tidspunkt for sygdommens første udbrud i Guddalen ikke er korrekt; thi allerede i medicinalberetningen for 1858 omtales en »typhøs katarrh», som sikkert er den samme sygdom. Men hvad sygdommens forekomst i Guddalen afgiver et interessant og iøjnefaldende eksempel på, er hvorledes en smitsot kan igjennem en række af år fremkalde en delvis immunitet hos den stedlige kvægrace, når denne rekrutteres ved hjemmeavl, og ikke ved indkjøbte dyr. En mulig forklaring herpå skal jeg senere forsøge at give.

I medicinalberetningerne omtales sygdommen i 1858 i Guddalen som en »typhøs katarrh» og dens første udbrud her ligger altså — som anført — længer tilbage i tiden end af hr. Kalstad angivet. Den omtales hvert år under forskellige navne og først 1870, da en dyrlæge blev stationeret i bygden, blev sygdommen bestemt angivet som »ondartet katarrhfeber». 1875 udtales imidlertid formodning om, at sygdommen er miltbrand. 1874 omtales at eierne nu strax dræber de angrebne dyr, og at sygdommen er i aftagende. Foruden i Guddalen omtales sygdommen som forekommende spredt i flere amter, men noget pålideligt overblik over sygdommens forekomst her i landet får man ikke af de i medicinalberetningerne opførte tilfælde.

Her i søndre Bergenhus amt optræder sygdommen ikke sjældent, dels med spredte tilfælde, dels som en farsot, hvoraf hele besætninger kan dø ud. Min kollega, hr. amtsdyrlæge Lekven er tilbøielig til at sondre sygdommen i to former, en mere og en mindre ondartet, uden at der dog som grund for en saadan sondring kan anføres andet, end sygdommens større og mindre ondartethed.

I april d. å. besøgte jeg sammen med hr. amtsdyrlæge Lekven gården Skjærpe ved Vos, hvor sygdommen var udbrudt. Om sygdommens gang blev mig af eieren meddelt følgende:

Den 24de marts indsygnede det første dyr i besætningen, en kvige. Symptomerne var en stærk diarrhoe, ledsagede af heftige skjælvninger. Kvigen stod syg i 8 dage og blev da dræbt.

Den 30te marts blev det næste dyr angrebet, en ko, som stod i båsen ved siden af kvigen. Den mistede pludselig melken, holdt op at æde, skalv og stod med hængende hoved. Temperatur omkring 41 ° C. (målt af en agronom). Der var voldsom diarrhoe, slimafsondring af øinene og fordunkling af hornhinden. Den 1ste april lå den næsten død på båsen, og blev da dræbt.

Den 1ste april mærkedes sygdommen på den tredje ko, som stod på den modsatte side af fjøset. Symptomerne var de samme, som foran auført.

De tilbageværende 4 friske dyr i besætningen blev da af den agronom, som var tilkaldt, beordret henflyttede til et andet fjøs, og den syge ko blev den 5te april dræbt og nedgravet, men blev, da jeg den 7de besøgte stedet, atter opgravet og obduceret. Obduktionsfundet var væsentlig det samme som hos en senere obduceret kalv.

Den 4de april blev en kalv syg og den 7de april en ko. Begge disse dyr stode syge under mit besøg på stedet og sygdomssymptomerne var følgende:

Dyrene spiste intet, var påfaldende matte, og hos koen var melkeafsondringen ganske ophørt. Pulsen slog 90—100 slag i minuttet, og temperaturen var 41 ° C. Af og til påkom der dyrene en heftig skjælvning. Exkrementerne var tynde og iblandet rigelige mængder af slim, som pletvis var blodblandet. Der var hos koen et ubetydeligt slimet flod af øine og næse, men hos intet af dyrene var hornhinden fordunklet.

Koen måtte senere dræbes, og kalven førte jeg med til byen. Fjøset blev omhyggelig udrenset, og der kom en tid intet nyt udbrud af sygdommen.

Den 14de april indsygnede imidlertid atter et dyr, under samme symptomer, og måtte dræbes den 17de samme måned.

Den 30te august angrebes den sidste ko af den oprindelige besætning. Den mistede pludselig appetitten, skalv, mistede melken, og der kom en rigelig vandagtig diarrhoe. Jeg reiste da pånyt til stedet, men fandt ved min ankomst den 3die september koen betydelig bedre. Den spiste og drak godt, var

livlig og gjødningen var normal. I de vandagtige udtømmelser, som eieren nu havde samlet, for senere at nedgrave, fandtes en betydelig mængde større og mindre slimkugler. Dette tilfælde skal jeg senere omtale under benævnelsen «Skott».

Den kalv, som jeg førte med mig til byen døde den 9de april, og blev obduceret samme dag, imedens den endnu var varm. Obduktionen viste følgende:

Løbets slimhinde betændt, og besat med tætstående exkorationer. I egnen af portåbningen fandtes betydelige blodudtrædninger i løbens væg. Blademaven og netmaven normale. Galdetarmen pletvis betændt i omegnen af portneråbningen. Tyndtarmen igjennem hele sin længde betændt og slimhinden belagt med et gulligt, krupøst exsudat, som let kunde afdrages i mindre, sammenhængende hinder. Slimhinden forøvrigt noget ødematøs, og på enkelte steder besat med punktformige hæmorrhagier, samt pletvis eroderet. De Peierske follikler svagt hypertrofierte. Blindtarmens yderste spids betydelig fortykket; slimhinden betændt og epitelet delvis afstødt. Den indeholdt betydelige exsudatmasser, dels som et belæg, fastheftet til slimhinden, dels fritliggende, af en grynet konsistens, og endelig fandtes liggende løst i denne grynede masse, et betydeligt, sammenhængende, blodfarvet slimkoagel. Tyktarmens slimhinde ligeledes ødematøs fortykket, besat med tætstående punktformige hæmorrhagier, og tarmen indeholdt et langt, sammenhængende og løstliggende, blodfarvet slimkoagel, der udfyldte hele dens volum. Leveren fedtdegenereret, milten noget forstørret og af lidt blødere konsistens end normalt. Nyrerne af normal konsistens; kortikalsubstansen gjennemsat med små indtil et knappenålshoved store hvidlige knuder. Nyrekapselen kunde let afløses, og på nyrens overflade såes da hvidlige, knudeformige ujævnheder. Peritoneum normal. Luftrørets slimhinde stærkt karfyldt, og særlig ved dets delingssted besat med dels punktformige, dels stregformige hæmorrhagier. Lungerne normale. Blødet, som fandtes i hjertet var mørkt og indeholdt kun enkelte slappe koagler. Urinblærens slimhinde betydelig fortykket, og besat med udbredte sortfarvede blodextravasater. Det omgivende bindevæv stærkt karfyldt. Hornhinden på høire øie hvidlig fordunklet, uigjennemsigtig. Næsens slimhinde blålig, injiceret, og belagt med en ringe mængde hvidligt slim. Pandehulerne normale.

Den mikroskopiske undersøgelse viste følgende:

Igjennem hele fordøielseskanalen fandtes talrige mikrober i slimhindens øverste lag, for det meste bestående af kokker, særlig diplokokker, og nogle korte, tykke baciller. Desuden fandtes i ringere mængde nogle tynde, slanke baciller, som i modsætning til førstnævnte kun farvedes svagt efter Grams methode.

I tyndtarmen, i hvis slimhinde der på flere steder fandtes udbredte hæmorrhagier, fandtes mikroberne spredte i tarmtrevlernes yderste lag, kun på få steder trængte de dybere ned i slimhinden. De samme mikrober fandtes, men i ringere mængde, i tarmens peritoneale overtræk, hvorimod der i det mellem-liggende muskellag ingen mikrober kunde påvises.

I blindtarmen og tyktarmen fandtes mikroberne i betydelige mængder, men også her væsentlig i slimhindens yderste lag. På flere steder iagttoes en tæt mikrobevegetation, af og til begrænsede nekrotiske partier, og defekter i

slimhinden, hyppigst ganske overfladiske, men også strækkende sig mere i dybden, dog sjældent indtagende mere end $\frac{1}{3}$ af slimhindens tykkelse. I slimhindens yderste lag fandtes betydelige blodextravasater. I en krøskjertel fandtes endel baciller i kjertelens peritonealbeklædning. I blærens slimhinde fandtes baciller af en ensartet morfologisk beskaffenhed. De fandtes igjennem hele slimhindens tykkelse, men meget spredte, var af størrelse omtrent som den af mig før afbildede bråsobacil (se medicinalberetningen for 1885), og dannede sporer omtrent på samme måde som denne. I blodet kunde mikrober ikke påvises ved den mikroskopiske undersøgelse.

I kulturer på agar-agar, såede fra blodet, dannede sig vegetationer, bestående af korte baciller, der i ældre kulturer var udvoxede til længere tynde baciller med eiendommelige, brudte, ligesom knækkede former. På flere steder såes dog disse tråde at være sammensat af kortere baciller, således som de forefandtes i den yngre kultur (se fig. IV).

I det her beskrevne sygdomstilfælde har sygdommen altså vist sig med et sygdomsbillede, som i klinisk henseende afviger fra det, der i almindelighed ansees som karakteristisk for katarrhalfeberen, og havde man ikke kunnet påvise den karakteristiske fordunkling af hornhinden i et par af tilfældene, så vilde de øvrige symptomer og de fremherskende intestinale patologiske forandringer vel neppe have ledet tanken hen på, at det var den ondartede katarrhalfeber man havde for sig, og det så meget mindre som incubationstiden, beregnet efter den tid, som hengik inden det andet dyr i besætningen indsygnede (høist 6 dage) var meget kortere end Bugnion paa foran citerede sted angiver (3—4 uger).

Hvad resultatet af den mikroskopiske undersøgelse angår, må det erindres, at præparaterne er tagne strax efter dyrets død og nedlagt i en rigelig mængde absolut alkohol. I så kort tid vil en postmortal indvandring af fordoielsesbaciller fra tarmkanalen ikke finde sted, og man må derfor være berettiget til at antage, at bacilafleiringerne i tarmkanalen har været tilstede imedens dyret levede. Vanskeligere bliver det at afgjøre, hvorvidt nogle af de forefundne mikrober kan ansees som specifik pathogene, som den egentlige sygdomsårsag. Går man ud fra, at sygdommen er af parasitær natur, hvorpå jo hele dens optrædelsesmåde tyder hen, måtte man vel vente at finde de specifikke mikrober fortrinsvis i de organer, hvor de patologiske forandringer var mest fremtrædende, nemlig i tarmkanalen. Vistnok fandtes, som anført, forskellige mikrober afleirede fortrinsvis i de overfladiske, sygeligt forandrede partier af slimhinden, uden at dog enkelte former, ved sin tilstedeværelse i overveiende mængde, ved deres dybere indtrængning i slimhinden, eller ved andre prædominerende forhold særlig kunde ansees som de specifikke.

At sygeligt forandrede, afdøde væv let bliver sædet for en rigelig mikrobevegetation, især hvor disse, som her, er i stadig kontakt med et

stærkt bakterieholdigt tarmindehold, er jo almindelig bekjendt, og selv om man i de overfladiske nekrotiske partier af slimhinden, blandt den rigelige mikrobevegetation her fandt en enkelt form i overveiende mængde, så kunde man dog neppe af den grund anse den som den for katharrale-feberen specifikke.

Der var altså her ingen anden vei at slå ind på, end at forsøge, hvorvidt det kunde lykkes hos et eller andet forsøgsdyr, ved hjælp af smitteholdige dele, at fremkalde sygdommen under en form, hvor den bakteriologiske undersøgelse kunde give sikrere resultater end i det beskrevne tilfælde.

Som indpodningsmateriale benyttede jeg eksudat fra tarmslimhinden af den den 9de april obducerede kalv. Heraf indgaves:

den 11te april kalv no. 1, ca. 8 dage gammel, et ca. 2 □ ctm. stort stykke per os. Temp.: 39° C. Kalven blev fodret med lunken skummet melk.

Den 12te april. Kalvens almenbefindende uforandret. Temp.: 39,5. Under temperaturmålingen afgik en større slimtjavse, på enkelte steder blodsprængt. Den mikroskopiske undersøgelse heraf viste flere af de omtalte slanke baciller, der som et uvanligt fund paa dette sted, og ligeoverfor de øvrige tykke kraftige farvede former drog opmærksomheden hen på sig.

Den 13de april. Kalven havde mindre god appetit, men var ret livlig, den stønnede ofte, og der udtømtes større, sammenhængende slimklumper. Temp.: 39,5.

Den 15de april. Appetitten fremdeles mindre god og der afgik rigelig blodblandet slim. Fra venstre øie udfled et rigeligt, vandagtigt sekret.

Den 16de april var bindehinden paa begge øine noget injiceret, med klart vandagtigt flod, men kun i ringe mængde.

De sygelige symptomer fortog sig i de påfølgende dage, når undtages at der stadig udtømtes slimede, undertiden med blodstriber blandede ekskrementer. Kalven havde god appetit, var livlig. Temp. holdt sig omkring 38—39°.

Den 20de april indtrådte der en pludselig forværrelse. Der indfandt sig igjen flod af øinene, og tillige af næsen. Ekskrementerne antog en tyndere konsistens, var stærkt luftblandede og udtømtes under en knyttrende lyd. Af og til medfulgte et længere slimkoagel. Kalven var synlig mat og afmagredes trods god appetit. Temp.: 40,5.

Den 22de april. Tilstanden uforandret, når undtages at flod af øine og næse var ophørt.

Fra nu af indtil kalven den 11te august blev dræbt, var der en afvekslende bedring og forværrelse i tilstanden. Kalven havde som regel god appetit, og tiltog i huld. Men der var under hele tiden tegn paa fordøielseslidelse. Som regel var udtømmelserne tynde, vandagtige, og indeholdt af og til en del små runde slimkugler. I korte perioder, 2—3 dage ad gangen, kunde ekskrementerne antage normal konsistens, var kun noget slimede, og overgangen til tyndflydende ekskrementer forårsagede i regelen, at kalven forsmåede et par måltider.

Den 11te august blev kalven dræbt. Ved obduktionen fandtes der kun sygelige forandringer i tyktarmens slimhinde. Denne var ødematøs og besat med et stort antal sår af et eiendommeligt udseende (se fig. I). De gik dels på langs, dels på tværs i slimhinden, og nogle havde et stjerneformigt udseende med 3—5 udløbere. De havde en ru granuleret overflade, men makroskopisk kunde der ikke påvises nogen reaktion i de tilgrænsende partier af slimhinden.

Den 23de mai ved middagstider indgaves en 10 dage gammel kalv (no. 2) af trondhjemske race et stykke af samme eksudatmasse, hvormed kalv no. 1 var inficeret. Dette havde henligget ca. 1½ måned på en flammerenset glasplade under en glasklokke, og havde ved udtagelsen en syrlig lugt, men ingen forrådnelsesstank. Kalvens temperatur var 39,2° C.

Den 24de mai var ekskrementerne omgivne af et blodigt slim, men kalven var forøvrigt frisk og havde god appetit.

Den 30te mai mistede kalven madlysten, der indfandt sig en stærk diarrhoe, med udtømmelse af gule klumpede ekskrementer. Skeden var i egnen af kjønsåbningen noget rød og urinen udtømtes i små portioner ad gangen. Kalven stod sædvanlig med krummet ryg, halen havde af og til en vibrerende bevægelse og holdtes ud i en bue.

De sygelige symptomer fortog sig i løbet af en uge, og indtil kalven den 10de august blev dræbt, var dens almenbefindende uforstyrret. Kun indfandt der sig af og til en diarrhoe, som dog ikke var af lang varighed.

Ved obduktionen fandtes intet abnormt, når undtages at tyndtarmens slimhinde måske var noget ødematøs.

Den 11te april blev indpodet 2 kaniner med nyrestykker af den samme kalv, hvorfra de 2 kalve var inficerede. De indlagdes under huden på udsiden af låret.

Efter nogle dages forløb havde det hos begge kaniner dannet sig en valnøddestor hævelse, og omkring indpodningsstedet fandtes et kronestort, nekrotiseret hudparti, som kunde udskræbes som en tyk, grødagtig, hvidgul masse, af en yderst gennemtrængende ubehagelig lugt. Bunden var uren, og nekrotiserende partier strakte sig på enkelte steder ind i det underliggende muskellag. Ved den mikroskopiske undersøgelse viste pusset sig at indeholde de tidligere omtalte slanke baciller i rigelig mængde. Begge kaninernes almenbefindende var uforstyrret, og ved obduktionen fandtes de sygelige forandringer begrænsede kun til indpodningsstedet.

Den 20de april indpodedes en kanin med lidt af pusset i en hudfold på udsiden af låret. Der udviklede sig her en lignende ondartet suppuration, med dannelsen af en rigelig mængde tykt, grødagtigt pus. På flere steder af hævelsen var huden gennembrudt, og på den nederste del af foden fandtes huden fast, læderagtig. Pusset indeholdt her de samme slanke baciller, men en udsæd, som blev gjort fra abscessulens bund i kjødssuppe — pepton — gelatine holdt sig steril.

Den 13de april indgaves en kanin det tidligere benyttede indpodningsmateriale, blandet med klid, uden at det vidste sig nogen reaktion.

Den 12te april pødedes 3 mus i en lomme på ryggen med tarmexsudat. Der dannede sig her hos alle musene en lignende nekrose som hos kaninerne.

Den 16de april døde en af musene og den 10de mai den anden. På indpodningsstedet fandtes en mindre pusansamling, dækket af et nekrotiseret hudstykke, omtrent af en øres størrelse.

Den 12te mai blev den tredje mus dræbt. Der havde hos denne dannet sig en gruppe opsvulmede lymfhekjertler på siden af halsen, som ved åbningen viste sig at indeholde et tykt, grødagtigt pus. På indpodningsstedet på ryggen fandtes en pusansamling, 5 mm. i diameter, og dækket af et lige så stort nekrotiseret hudstykke. I pusset på ryggen fandtes talrige mikrokokker, særlig ordnede som diplokokker. I pusset fra halsglandlerne fandtes derimod ingen mikrober; udsæden herfra holdt sig steril, ligesom der hos en kanin, som blev indpodet på begge ører og på ryggen dermed, ingen reaktion viste sig.

Hermed afsluttede jeg de undersøgelser jeg har foretaget af denne endnu så gådefulde sygdom. Resultaterne er ikke i nogen retning så bestemte, at de jo kan være gjenstand for forskellige tydninger. Dog synes det, af hvad jeg her har meddelt, utvilsomt at fremgå, at den gamle opfatning af sygdommen, som en primær diphteritisk lidelse af næsens og pandehulens slimhinde ikke holder stik, og i praktisk henseende, særlig med hensyn til sygdommens forebyggelse, er det jo af vigtighed at have dette for øie. Thi netop de sygdomstilfælde, der viser sig med lidelser i lunger og fordøielseskanalen synes at være de, som har den største smitteevne, og optræder med den største ondartethed. Jeg har tidligere for 8—10 år siden iagttaget et udbrud af sygdommen, hvor de fleste dyr i en større besætning stod syge. Der var et svagt flod af øinene, men ingen fordunkling af hornhinden, og jeg vovede den gang ikke at diagnosticere ondartet katarrhalfeber; nu tvivler jeg ikke på, at det dog har været denne sygdom, og at den, hos det dyr, som blev dræbt og obduceret, og som flere døgn havde henstået med en voldsom åndenød, optrådte kun som en lungelidelse; thi der fandtes her et betydeligt, krupøst exsudat i bronchierne, med formelige afstøbninger af disse, medens der hos andre dyr, som senere dræbtes eller døde, efter eierens udsagn, især viste sig tegn på affektion af fordøielseskanalen.

Som før nævnt har alle tidligere forsøg på at overføre sygdommen til andre dyr givet et negativt resultat. At det har lykkedes mig at overføre sygdommen på de som forsøgsdyr benyttede kalve, kan der vel ikke være tvivl om, og når reaktionen ikke var så voldsom, som man måske kunde have ventet, må det erindres, at ganske unge dyr har en langt større modstandskraft imod enkelte infektionssygdomme, end ældre. Man kan derfor tænke sig, at en del af de kalve, som opdrættes paa steder, hvor sygdommen holder til, gennemgår sygdommen i en ung alder, og i en mild form, og forudsætter man, at sygdommen efterlader immunitet hos det dyr, som en gang har gennemgået den, har man heri forklaringen

på den kjendsgjærning, at dyr, som ere opdrættede på stedet hyppigere undgår sygdommen end dyr, som er indført hertil fra andre steder.

Som det fremgår af forsøg med kalv no. 2 havde smittestoffet efter 1½ måneds henliggen vedligeholdte sin virulens; man må derfor gå ud fra, at det samme er tilfældet under naturlige forhold.

Med denne antagelse, nemlig at smitstoffet kan vedligeholde sit liv og sin smitteevne i jordbunden, og altså er af miasmatisk natur, stemmer også den oftere gjorte iagttagelse, at sygdommen kan holde sig på en gård, selv om fjøset, hvori de syge dyr har henstået, nedrives og opbygges fra nyt af på en ny grund. Grunden til at sygdommen så sjældent optræder, imedens dyrene går ude, må vel særlig forklares derved, at den sædvanlig hersker sent på vinteren eller i de første vårmåneder, da kreaturene endnu ikke er slupne ud.

Med hensyn til sygdommens bakteriologiske undersøgelse, har jeg ikke været heldigere end mine forgjængere, hvad det angår at påvise en bestemt mikrob som sygdommens årsag. Hvad så mange har forsøgt forgjæves, må vel være forbunden med særlige vanskeligheder, og at sygdommen i mit tilfælde optrådte kun som en intestinal lidelse, forøgede yderligere hindringerne for at opnå et bestemt resultat. Det er dog adskilligt, som taler for, at den i kulturen fra blodet fremkomne bacil er den specifikke. Det var den form, som i de sygeligt forandrede partier af tarmslimhinden, og de derfra afsondrede produkter, mest drog opmærksomheden på sig, ikke fordi den forekom i nogen betydelig mængde, men fordi den i form og farvereaktion adskilte sig fra de sædvanlige tarmmikrober. Endvidere fandtes den i blærens slimhinde, uden forurensning med andre mikrober, og som forurensning fra tarmkanalen kan den ikke tænkes at være nået hertil, da kalven, som omtalt, blev obduceret straks efter døden. Endelig fik jeg den som renkultur ved udsæd fra blodet. Desværre blev denne kultur ødelagt for mig. Jeg fandt den ved min tilbagekomst fra en reise ganske overvokset med skimmelsop.

«Skott.»

Med dette navn betegner almuen en sygdom, som på flere steder ikke så sjældent forekommer. Sit navn har sygdommen fået deraf, at der udtømmes med de tyndtflydende ekskrementer, forskelligt formede slimkugler. Da nu finnerne sædvanlig får skylden for at have sat «ilt»

på kreaturerne, når disse bliver syge, så mener almuen, at sygdommen fremkommer ved at finnerne har skudt disse kugler ind i dyret. Sygdommen kaldes derfor også «finskott», en betegnelse, som forøvrigt også bruges ved forekomsten af hårballer i tarmkanalen.

Sygdommen har jeg selv ikke haft anledning til at se under hele sit forløb, men efter beskrivelsen skal den begynde med meget heftige initialsymptomer. Dyret mister appetitten fuldstændig, skjælver og melkeafsondringen standser. Der indfinder sig diarrhoe, med tynde, vandagtige udtømmelser, og i disse findes et større eller mindre antal slimkugler.

I det foran omtalte tilfælde på Skjærpe var disse slimkugler tilstede i rigelig mængde, varierende i form og størrelse. Deres gennemsnit var fra 1—4 ctm.; de var hyppigst afrundede, nogle mere fladtrykte. Enkelte var forbundne 2 og 2 ved en tynd streng, og de var da henimod tilheftningsstedet pæreformigt tilspidsede. De var alle omgivne som med en kapsel af en fastere, koaguleret slimmasse, som ved at opblødes i vand kunde adskilles i lagvis ordnede, tynde, gennemsigtige slimmembraner. I nogle af kuglerne aftog slimmassen i fasthed ind imod midten, hvor der fandtes et gulligt blodblandet slim, i andre fandtes flere mindre kugler, som let kunde adskilles fra hverandre. Under mikroskopet såes i snit farvede med bismarckbrunt tydelig de lagvis ordnede slimlag med talrige indsprængte kjærner af puslegemer, og den bløde slimmasse viste sig, undersøgt i gummi-glycerin, at bestå af talrige pusceller og enkelte røde blodlegemer indleirede i slim.

Udstødningen af disse slimkugler ansees af almuen som et godt prognostisk tegn; formodentlig en følge heraf er det, at man på nogle steder bruger disse slimkugler som det bedste kurmiddel mod sygdommen. Man passer derfor omhyggelig på, når kuglerne udtømmes, opsamler dem da, og de indgives pånyt det syge dyr, udrørt med vand.

Ved hvilken patologisk proces dannes nu disse slimkugler? Jeg skal forsøge at give en antydning til dette spørgsmåls besvarelse.

Som jeg foran har omtalt, udtømtes der fra forsøgskalv no. 1 runde slimkugler sammen med de tyndtflydende ekskrementer. Da jeg så disse, faldt det mig ind, at jeg tidligere havde fået tilsendt til undersøgelse slige slimkugler fra dyr, som havde lidt af såkaldet finskott, og at der muligt kunde være en forbindelse imellem disse to sygdomme, således at finskott var en mildere form af katarrrhalfeberen. Det var jo kun et tankeexperiment, som dog fik en, om end svag, bekræftelse ved tilfældet på Skjærpe, hvor altså det sidste dyr i en af katarrrhalfeber uddød besætning, angrebes af sygdommen. Nogen sikker begrundelse for den her fremsatte formodning vil det jo overhovedet være vanskeligt at få, da

«skott» forløber godartet, og der derfor ikke tilbyder sig nogen leilighed til at foretage obduktion.

Man kan neppe forklare dannelsen af slimkuglerne uden ved at forudsætte begrundede, sygelige forandringer af tarmkanalens slimhinde, hvorfra der finder en rigelig slimsekretion sted. Det udsøndrede slim bringes da ved fordøielsesvædskernes indvirkning til at koagulere på overfladen, medens den stadig voxende slimkugle holdes fastheftet til dannelsesstedet sålænge til den har nået en sådan størrelse, at den ved tarmens og tarmindeholdets bevægelse løsriver. Under forudsætning af en sådan dannelsesmåde vil man ved et blik på fotografiet af tarmstykket fra kalv no. 1 også forstå, hvorledes de sammenhængende, ved en streng forbundne slimkugler fremkommer.

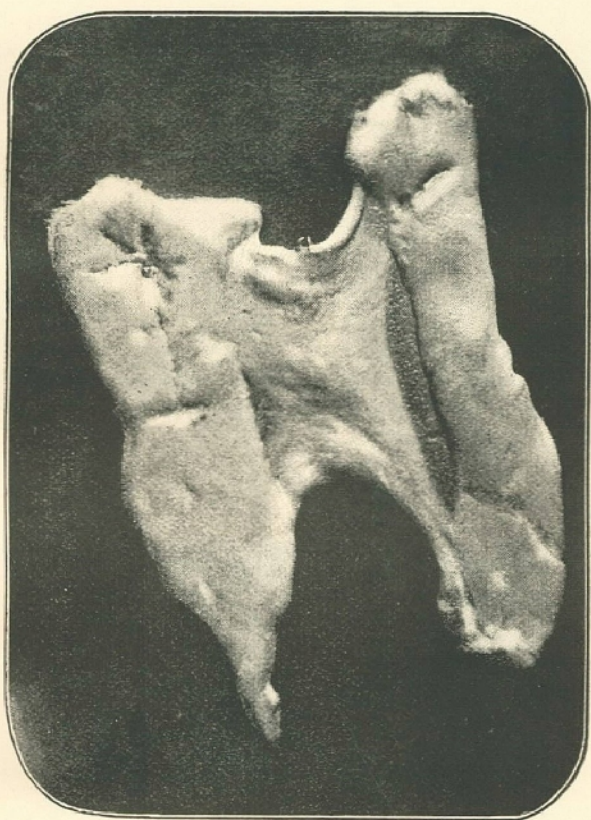

Fig. 1. Opskaaret **Tarmstykke** af Tyktarmen fra Forsøgskalv No. 1.
 $\frac{2}{3}$ naturlig Størrelse.

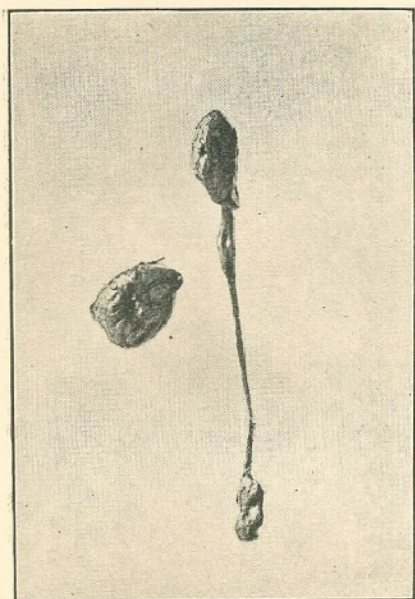

Fig. II. **Skotskugler**, fotograferet i frisk Tilstand.

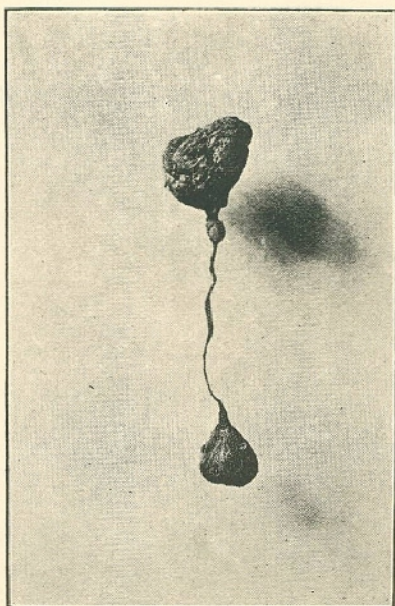

Fig. III. **Skotskugler**, fotograferet efter 2 Dogns Henliggen i Alkohol. Begge $\frac{2}{3}$ naturlig Størrelse.

Fig. IV. Ondartet Katarrhalseber. Baciller, Kultur fra Blodet. Fotograferet med Leitz Immersion $\frac{1}{16}$. Forstørrelse ca. 520 Gange

